

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra ruských a východoevropských studií (KRVS)

Diplomová práce

2024

Filip Sidó

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra ruských a východoevropských studií (KRVS)

**Rosatom jako nástroj ruské zahraniční politiky: případ
České republiky**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Filip Sidó

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: PhDr. Jan Šír, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31.07.2024

Filip Sidó

Bibliografický záznam

SIDÓ, Filip. *Rosatom jako nástroj ruské zahraniční politiky: případ České republiky*. Praha, 2024. 66 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Šír, Ph.D.

Rozsah práce: 108 364

Abstrakt

Předmětem zkoumání této diplomové práce je Rosatom, ruský státní podnik, a jeho role v ruské zahraniční politice, přičemž zvláštní pozornost je věnována jeho vlivu na energetický sektor české republiky, konkrétně na jeho snahu ovlivnit tendr na dostavbu druhého bloku jaderné elektrárny Dukovany. Státní společnost pro atomovou energii Rosatom je důležitým nástrojem pro ruskou zahraniční politiku. Jeho potenciál pro využití jako nástroje nátlaku je o poznání nižší, než u komodit jako je ropa či plyn, nicméně i přes to Rosatom poskytuje Rusku možnost dlouhodobého vlivu v zemích, se kterými uzavře smlouvu o výstavbě jaderné elektrárny.

Práce detailně analyzuje, jak se Rosatom prostřednictvím spolupráce s českými firmami, jako byla například Škoda JS, a s podporou některých českých průmyslových a politických představitelů, včetně tehdejšího prezidenta Miloše Zemana nebo tehdejšího ministra průmyslu a obchodu Karla Havlíčka, snažil ovlivnit tendr na dostavbu druhého bloku jaderné elektrárny Dukovany. Taktéž zkoumá, jaké techniky a strategie Rosatom za tímto účelem použil, a jak se projevovala podpora českých firem a politiků.

Práce se zaměřuje také na případné problémy, které by vznikly v případě vítězství Rosatomu v tendru, například na rizika týkající se smluvních podmínek nebo vznik dlouhodobé závislosti na dodávkách paliva z autoritářského Ruska. Vítězství Rosatomu by mohlo mít za důsledek vznik omezené schopnosti rozhodování české vlády v otázkách týkajících se Ruska v mezinárodní i domácí politice. Pro Rusko by vítězství a představovalo by významný nástroj tlaku.

Abstract

The focus of this thesis is on Rosatom, a Russian state-owned enterprise, and its role in Russian foreign policy, with particular attention paid to its influence on the Czech Republic's energy sector, specifically its efforts to influence the tender for the completion of the second unit of the Dukovany nuclear power plant. The State Atomic Energy Corporation Rosatom is an important instrument for Russian foreign policy. Its potential for use as a tool of coercion is considerably lower than for commodities such as oil or gas, but Rosatom nevertheless provides Russia with the possibility of long-term influence in countries with which it concludes a contract for the construction of a nuclear power plant.

The thesis analyses in detail how Rosatom, through cooperation with Czech companies such as Škoda JS and with the support of some Czech industrial and political leaders, including then President Miloš Zeman and then Minister of Industry and Trade Karel Havlíček, tried to influence the tender for the completion of the second unit of the Dukovany nuclear power plant. It also examines what techniques and strategies Rosatom used to this end, and how the support of Czech companies and politicians was manifested.

The thesis also focuses on the potential problems that would arise in the event of Rosatom winning the tender, such as risks related to contractual conditions or the emergence of long-term dependence on fuel supplies from authoritarian Russia. A Rosatom victory could result in the Czech government having limited decision-making power on issues related to Russia in international and domestic politics and would represent a significant instrument of pressure of Russia.

Klíčová slova

Rosatom, Česká republika, Rusko, tendr, Dukovany, Jaderná energie

Keywords

Rosatom, Czech Republic, Russia, tender, Dukovany, Nuclear energy

Title/název práce

Rosatom as an instrument of Russian foreign policy: the case of the Czech Republic

Rosatom jako nástroj ruské zahraniční politiky: případ České republiky

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Janovi Šírovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, cenné rady a odborný dohled.

Obsah

Úvod	8
Metodologie	12
Teoretický rámec	16
Instrumentalizace	16
Economic Statecraft	21
Energetická diplomacie	25
Elite Capture	27
Weaponizace energetiky	29
Historie jaderné energetiky v ČR	33
Energetický mix České republiky (2020-2021)	36
Česko-ruské energetické vztahy 2014-2021	37
Rosatom	38
Historie s ČR	41
Tender na dostavbu nových bloků jaderné elektrárny Dukovany	43
Proč byl Rosatom upřednostňován	44
Hrozby spojené s Rosatomem	45
Hlavní aktéři prosazování Rosatomu	47
Škoda JS	47
Aliance české energetiky	48
Prezident Miloš Zeman a jeho okolí	49
Lex Dukovany	50
Výbuch muničního skladu ve Vrbětčích	50
Vyloučení Rosatomu	51
Důsledky vyřazení Rosatomu	52
Závěr	54
Bibliografie	59

Úvod

Ruská státní společnost Rosatom se ještě nedávno výrazně angažovala v jaderné energetice České republiky. Tato činnost Rosatomu měla zásadní důsledky pro energetickou bezpečnost České republiky a její zahraniční i domácí politiku. V této práci se autor zabývá způsoby, jakými byl Rosatom instrumentalizován v ruské zahraniční politice vůči České republice a jaké důsledky měla instrumentalizace Rosatomu na vzájemné vztahy mezi těmito zeměmi a na energetickou bezpečnost České republiky.

Nejprve je důležité pochopit energetické pozadí České republiky a roli jaderné energie v ní. V celkovém energetickém mixu České republiky jaderná energie tvoří více než 30 % a zaujímá tak velmi důležitou pozici. Role jádra v posledních letech roste s navyšujícím se tlakem na získávání energie z obnovitelných či zelených zdrojů. Zároveň plány na dokončení dalších jaderných bloků v jaderné elektrárně Dukovany a jaderné elektrárně Temelín ukazují, že se z jaderné energie stává čím dál tím důležitější zdroj pro energetickou bezpečnost České republiky.

Ruská snaha prosadit státní korporaci Rosatom v tendru na výstavbu druhého bloku jaderné elektrárny JE Dukovany, byla pravděpodobně vedena vidinou získání vlivu v České republice a omezením schopnosti Evropské unie podporovat diverzifikaci dodávek energie a rozvíjet energetickou bezpečnost členských zemí. Rosatom a ostatní ruské státní energetické společnosti jsou využívány jako nástroj zahraniční politiky za účelem prosazování ruských geopolitických zájmů. To platí především pro střední a východní Evropu, kde se Rusko za pomoci kontroly nad energetickými zdroji a energetickou distribucí snaží získat vliv.

Pro energetickou, bezpečnostní a zahraniční politiku České republiky by zapojení Rosatomu v tendru na dostavbu druhého bloku JE Dukovany znamenalo zvýšení závislosti České republiky na dodávkách ruské energie v důsledku odkupu jaderného paliva. Zvýšená závislost na ruských energiích by mohla mít za následek potenciální omezení schopnosti země provádět nezávislou zahraniční politiku například v otázkách týkajících se Ruska. Ekonomické dopady spojené se správou a výstavbou jaderné elektrárny Dukovany ruským

Rosatomem by mohly vést k zvýšení závislosti České republiky na Rusku. Zároveň by mohly vzniknout problémy v možnostech České republiky diverzifikovat své energetické zdroje, pokud by česká vláda podepsala smlouvu na odebrání ruského jaderného paliva.

O tender se mimo Rosatom zajímal i americký Westinghouse, francouzská společnost EDF nebo korejská společnost KHNP. Výhodou Rosatomu v tomto případě bylo, že jen Rosatom byl schopen zajistit dodání reaktoru s výkonem 1200 MW. Rosatom byl z tendru vyloučen v dubnu 2021 po zveřejnění podezření, že se agenti ruské vojenské rozvědky GRU podíleli na výbuchu muničního skladu ve Vrbětčích.¹

Tato diplomová práce je časově vymezena obdobím příprav na vypsání tendru na dostavbu druhého bloku JE Dukovany od roku 2020 až do dubna 2021, kdy bylo českou vládou ohlášeno definitivní vyřazení Rosatomu z možnosti podílet se tendru. Širší rámec práce se bude okrajově dotýkat i roku 2014, kdy proběhl teroristický útok na muniční sklad ve Vrbětčích, který byl hlavní příčinou vyřazení Rosatomu z tendru.

Cíl výzkumu

Hlavním cílem předložené práce je pochopit a zanalyzovat způsoby jakými byl Rosatom využit jako nástroj ruské zahraniční politiky. Zároveň se práce bude snažit objasnit, jaké byly důsledky této instrumentalizace ruské státní korporace pro energetickou bezpečnost a zahraniční politiku České republiky. Práce rovněž vysvětlí, jaké problémy by mohly vzniknout při vzniku závislosti na ruské jaderné energetice a jaké následky by mělo případné vítězství Rosatomu v tendru na dostavbu JE dukovany pro českou energetickou bezpečnost. V práci je také objasněno, jaké firmy a aktéři a pomocí jakých strategií se snažili prosadit ruský Rosatom v tenderu na dostavbu jaderné elektrárny Dukovany.

¹ Jana Magdoňová, „Rosatom se nezúčastní tendru na Dukovany samostatně ani v konsorciu. Brání mu tři pojistky“, *iRozhlas.cz*, Staženo 11.1.2024, https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/Rosatom-rusko-jaderna-elektrarna-dukovany-zadavaci-dokumentace-pojistky-cez_2105050706_dok.

Literatura

Série publikací Kremlin Playbook, které vyšly v letech 2016, 2019 a 2022, nabízí komplexní přehled strategií využívaných Ruskem k prosazování svého vlivu v regionu středoevropských zemí. Autoři těchto publikací přináší bohaté poznatky a zkušenosti a přispívá k podrobnému porozumění tématu. Publikace byly vydány Centrem pro strategická studia (CSIS) ve Washingtonu, D.C. CSIS je nezisková výzkumná organizace, jejímž cílem je prosazovat praktické myšlenky pro řešení globálních problémů společnosti.² Publikace se důkladně věnují ruským taktikám využití energetiky jako politické zbraně, k mediálním manipulacím, akcím ruských tajných služeb nebo roli nevládních organizací a ruské diaspory v ruské zahraniční politice. Autoři se rovněž věnují historickým souvislostem, politickým, ekonomickým a společenským faktorům, které podněcují a ovlivňují ruské akce ve středoevropském regionu.

Dalším významným zdrojem pro tuto práci je publikace „Russian Energy Chains: The Remaking of Technopolitics from Siberia to Ukraine to the European Union“ od autorky Margarity M. Balmacedy, která je profesorkou na School of Diplomacy and International Relations a v současné době je také spolupracovnicí Davisova centra pro ruská a euroasijská studia a Ukrajinského výzkumného institutu na Harvardově univerzitě.³ Balmaceda je uznávanou odbornicí v oblasti ruské energetiky. Její publikace zkoumá politickou a ekonomickou dynamiku ruského energetického sektoru a jeho dopad na země Evropské unie. Kniha přináší analýzu způsobů, jakými jsou energetické zdroje Ruska, zejména ropa a plyn, ale i jádro, instrumentalizovány pro ekonomickou a politickou moc Ruska. Balmaceda zkoumá, jakými způsoby ovládá malá skupina státem vlastněných a propojených společností ruský energetický sektor, a jak jsou tyto státní korporace využívány k projekci moci v zemích Evropské unie a v sousedních státech Ruska. Silnou stránkou knihy je autorčina schopnost poskytnout nezaujatou analýzu složité politické a ekonomické situace ruského energetického sektoru.

„Energy Security in Central and Eastern Europe and the Operations of Russian State-Owned Energy Enterprises“ od autorů Martina Jirušky a Tomáše Vlčka je studie zabývající se

² „About us“, *CSIS*, Staženo 19.1.2023, <https://www.csis.org/about>.

³ „Margarita Balmaceda, Ph.D.“, *Seton Hall University*, Staženo 29.7.2024, <https://www.shu.edu/profiles/margaritabalmaceda.html>.

energetickými společnostmi, které jsou ve vlastnictví Ruska a operují v regionu střední a jihovýchodní Evropy. V publikace se autoři věnují jaderné energii a zemnímu plynu, protože se tyto komodity vnímají ve vztahu s Ruskem jako velmi citlivé. Tato kniha byla vydána pod záštitou Fakulty sociálních věd Masarykovy univerzity a Prague Security Studies Institute (PSSI).⁴

Mezi další zdroje této práce patří především internetové články a zpravodajské portály, které se ve vymezeném období zabývaly problematikou zapojení Rosatomu do výběrového řízení na dostavbu druhého bloku JE Dukovany. V neposlední řadě budou využity i výroční zprávy bezpečností informační služby (BIS).

V diplomové práci byla použita teoretická literatura, která nabízí různé pohledy na problematiku economic statecraftu a konceptu elite capture. Hlavní zdroje zahrnují následující texty: „Incentive-oriented economic statecraft by Russia in the nuclear energy sector of democratic countries“⁵ od Martina Laryše, zástupce ředitele výzkumu v Ústavu mezinárodních vztahů. Tato práce je klíčová pro pochopení, jak Rusko využívá economic statecraft v sektoru jaderné energetiky k prosazení svých zájmů v demokratických zemích. Publikace může být terčem kritiky za úzký pohled na jadernou energetiku, čehož následkem může být nižší aplikovatelnost na širší kontext konceptu economic statecraft, pro tuto práci je však důležitou. „Economic Statecraft“⁶ od Davida A. Baldwin⁷ tvoří základ teoretického rámce této práce, je zásadní pro pochopení tohoto konceptu economic statecraft a jeho využití k dosažení bezpečnostních cílů států. Baldwinova práce obvykle poskytuje základ diskusím o tomto konceptu. Zdrojem kritiky této knihy může být její neaktuálnost v kontextu rychlého technologického a geopolitického vývoje. Publikace „Delegation of Economic Statecraft to Private Enterprises: Russia, China, and Turkey in Africa“⁸ od Martina Laryše a

⁴ Martin Jirušek a Tomáš Vlček, „Energy Security in Central and Eastern Europe and the Operations of Russian State-Owned Energy Enterprises“, *MUNI Space*, Staženo 24.3.2024, <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/790>.

⁵ Martin Laryš, „Incentive-oriented economic statecraft by Russia in the nuclear energy sector of democratic countries“, *Eurasian Geography and Economics* (11. dubna 2023), Staženo 24.3.2024, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15387216.2023.2202174>.

⁶ David A. Baldwin, *Economic Statecraft* (Princeton: Princeton University Press, 2020).

⁷ Vedoucí politolog na Princeton School of Public and International Affairs na Princetonské univerzitě a emeritní profesor politikologie Wallach na Kolumbijské univerzitě.

⁸ Martin Laryš a Karel Svoboda, „Delegation of Economic Statecraft to Private Enterprises: Russia, China, and Turkey in Africa“, *International Studies Review* (2024), Staženo 24.3.2024, <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1093/isr/viae009>.

Karla Svobody, byla vydána v *International Studies Review* v roce 2024. Tento text je důležitý pro pochopení jak státy delegují ekonomickou státnost na soukromé podniky. „Elite Capture and Corruption in Security Sectors“⁹, publikována v *United States Institute of Peace* v roce 2023, je stěžejním zdrojemací této práce a slouží k pochopení samotného konceptu elite capture. Publikace „Russia’s Use of State-Controlled Media to Influence Public Opinion in Europe“¹⁰ od Jeffrey Mankoffa se věnuje tomu, jakým způsobem Rusko využívá státem kontrolovaná média k ovlivnění veřejného mínění v evropských zemích.

Metodologie

Metodou této práce je případová studie, jejímž výzkumným designem je kvalitativní analýza toho, jak je ruská státní společnost Rosatom využívána v zahraniční politice Ruska. Analýza je založena především na příkladu snahy Ruska vyhrát tendr na dostavbu druhého bloku jaderné elektrárny Dukovany v České republice. Případová studie umožňuje získat hluboký vhled do zkoumané problematiky, podrobně prozkoumat konkrétní případ a umožňuje vysvětlení daného případu pomocí existující teorie.¹¹ Využití případové studie umožní zanalyzovat důsledky, které by zapojení Rosatomu do jaderné energetiky v České republice mohlo mít pro energetickou bezpečnost a zahraniční politiku země. Využití případové studie pomůže identifikovat aktéry a společnosti prosazující Rosatom a objasnit jejich motivaci ve snahách o to, aby ruská státní společnost Rosatom vyhrála tendr o dostavbu druhého bloku JE Dukovany. V rámci práce autor přichází s hypotézou, že „Rusko využívalo české firmy s ruským vlastnictvím či proruské aktéry k vytvoření politického tlaku v České republice“. Pomocí následujících výzkumných otázek se práce bude snažit dosáhnout stanoveného cíle: (1) Jak se Rusko snažilo ovlivnit tendr o Dukovany? Skrze jaké firmy/jednotlivce vyvíjelo tlak na české politické představitele? (2) Jaké důsledky by mělo zapojení Rosatomu do jaderné energetiky v České republice pro její energetickou bezpečnost a zahraniční politiku?

⁹ Elite Capture and Corruption of Security Sectors Working Group, „Elite Capture and Corruption of Security Sectors“, *United States Institute of Peace* (únor 2023), Staženo 23.4.2024, <https://www.usip.org/publications/2023/02/elite-capture-and-corruption-security-sectors>.

¹⁰ Jeffrey Mankoff, „With Friends Like These: Assessing Russian Influence in Germany“, *Center for Strategic and International Studies CSIS* (2020), Staženo 23.4.2024, <https://www.jstor.org/stable/resrep25324.5>.

¹¹ Vít Beneš a Petr Drulák, eds., *Metodologie výzkumu politiky* (Praha: Sociologické nakladatelství, 2019), 102.

(3) Proč se Miloš Zeman snažil prosadit takzvanou „maďarskou cestu“? (4) Kdo byli hlavní aktéři prosazování ruského zájmu a proč?

Polostrukturované rozhovory

V textu jsou využity polostrukturované rozhovory, které přidávají práci autentičnost a umožňují detailněji prozkoumat danou problematiku, obzvláště v případě, kdy se danému tématu nevěnuje tolik pozornosti v akademické oblasti. Zainteresované osoby, které se v té době pohybovali v energetické, politické, nestátní či výzkumné oblasti, byli vybíráni na základě těchto kritérií: a) ve vymezeném časovém období se věnovali nebo pracovali v oblasti jaderné energetiky; b) pracovali ve státní sféře nebo neziskovém sektoru, kde se věnovali problematice Ruska; c) prováděli výzkum týkající se jaderné energetiky a energetiky Ruska; d) v současné době se stále věnují energetické bezpečnosti a jsou odborníky na jadernou energetiku a Rusko. V rozhovorech byly kladeny předem připravené otázky za účelem získání odborných názorů v oblasti ruské energetiky, jaderné energetiky a zahraniční politiky, otázky rovněž umožnily respondentovi podělit se o vlastní praktické zkušenosti a zároveň byly provedeny za účelem získání odborných názorů a zkušeností v oblasti ruské energetiky, jaderné energetiky a zahraniční politiky. Dotazy byly formulovány tak, aby umožnily respondentům poskytnout detailní a obsáhlou odpověď a byla získána potřebná data pro tuto práci. Každý rozhovor trval přibližně 30-45 minut. Tento časový limit umožnil respondentům poskytnout odpověď na všechny připravené otázky a zároveň umožnil získání odpovědí i na doplňující otázky. Využití metody polostrukturovaných rozhovorů umožňuje práci zajistit informace nad rámec dostupné odborné literatury a poskytuje systematický přístup k informacím týkající se Ruska a jeho využívání Rosatomu jako nástroje zahraniční politiky ve vztahu k České republice. Pro potřeby výzkumu bylo uskutečněno celkem šest rozhovorů z toho čtyři prostřednictvím videohovoru a dva fyzicky. Níže jsou uvedeny podrobnosti týkající se metodologie těchto rozhovorů. Všichni účastníci rozhovorů udělili písemný souhlas s použitím jejich citací a informací v této diplomové práci. Byl jim poskytnut GDPR dokument, který je informoval o tom, že jejich data budou zpracována v souladu s pravidly etiky výzkumu a že nebudou použita nikde jinde než v této diplomové práci. Tento postup zajišťuje ochranu osobních údajů a zachování důvěryhodnosti získaných informací.

Respondenti byli vybráni cíleně, aby poskytli hluboký vhled do problematiky ruské energetiky a jaderné energetiky. Výběr byl proveden na základě jejich odborné kvalifikace a zkušeností v oblasti jaderné energetiky, energetické bezpečnosti a zahraniční politiky. Účastníci rozhovorů byli následující:

1. Václav Bartuška – zvláštním zmocněncem pro otázky energetické bezpečnosti, Ministerstvo zahraničních věcí ČR
2. Dana Drábová – předsedkyně, Státní úřad pro jadernou bezpečnost
3. Martin Jirušek – odborný asistent, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií, MUNI
4. Pavel Havlíček – analytik, Asociace pro mezinárodní otázky
5. Martin Laryš – výzkumný pracovník, Ústav mezinárodních vztahů
6. Jeden respondent byl kompletně anonymizován z důvodu ochrany jeho identity a bezpečnosti. Anonymizace proběhla na jeho přání.

Anonymizace, zpracování a analýza dat

Jeden z respondentů požádal o kompletní anonymizaci, a z toho důvodu jsou informace získané z tohoto rozhovoru prezentovány bez identifikace konkrétní osoby, aby respondentova identita byla chráněna a zvýšila se ochota účastnit se výzkumu, zejména u citlivých témat, jako je předmět této práce. Zvukové záznamy či psané poznámky byly přepsány do podoby uceleného psaného textu a následně analyzovány metodou kvalitativní obsahové analýzy. Respondentům byla poskytnuta informace o tom, že pokud budou chtít, jejich odpovědi mohou být analyzovány anonymně. Většina však udělila souhlas s uvedením jejich jména a pracovní pozice.

Sběr dat a analýza

Data pro tuto práci byla získána z následujících zdrojů: a) primární zdroje, jako jsou například již zmiňované polostrukturované rozhovory s odborníky na energetiku a zahraniční politiku; b) sekundární zdroje, jako jsou akademické články a knihy, oficiální dokumenty a zprávy týkající se tendru na dostavbu jaderné elektrárny Dukovany nebo zprávy a analýzy médií. Data byla následně analyzována prostřednictvím kvalitativní obsahové analýzy, které umožnila identifikovat klíčové vzorce, témata a vztahy mezi jednotlivými zkoumanými činiteli.

Potenciální problémy práce

Potenciální problém výzkumu v rámci této diplomové práce může představovat sběr dat pomocí rozhovorů. Informace nabyté z rozhovorů mohou být z části subjektivní a ovlivněné zaujatostí tazatele či respondenta. Kritické je také správné nastavení otázek tak, aby nebyly návodné a tazatel mohl získat spolehlivé a přesné informace. Zároveň je důležité přistupovat k získaným informacím z rozhovorů ale i z veřejných zdrojů obezřetně, jelikož informace z rozhovorů mohou být neúplné z důvodu možnosti opomenutí některých informací ze strany respondentů v časovém odstupu téměř čtyř let. Získané informace také mohou být ovlivněny osobními názory a postoji k dané problematice.

Stěžejním omezením psaní této práce je nedostatek odborných publikací zaměřených na problematiku Rosatomu v České republice. Drtivá většina dostupné literatury se skládá převážně z novinových článků, zatímco odborné publikace týkající se Rosatomu se většinou zaměřují na jiné země jako jsou Maďarsko, Finsko, Turecko, Čína a africké státy. Jaderná energie obecně nehraje tak významnou roli v zahraniční politice Ruska ani v globálním měřítku, a to se odráží i v akademických studiích, které se primárně věnují ropě a zemnímu plynu. Tyto komodity jsou pro Rusko mnohem důležitější nástroje nebo zbraně zahraniční politiky, a to se odráží i na akademické půdě, kdy se většina autorů se věnuje právě této problematice. Dalším potenciálním problémem práce je utajenost některých dokumentů a dat z důvodu citlivosti daného tématu. Ne všechny data týkající se národní bezpečnosti a energetické bezpečnosti České republiky jsou volně přístupné a mohou být chráněny obchodním tajemstvím či klasifikovány jako tajné. V tom případě autor nemá možnost se k těmto dokumentům dostat. Zároveň informace týkající se aktivit Rosatomu v České republice, které jsou spojené s lobbováním jsou spekulace, jelikož kdyby byly podloženy tvrdými daty, byly by právně vymahatelné a někteří aktéři by mohli nést právní zodpovědnost.

Teoretický rámec

V práci je použito několik teoretických konceptů, které poskytují potřebný teoretický základ pro analýzu zkoumaného případu:

- Teorie instrumentalizace se zaměřuje na to, jak státy využívají různé společnosti a instituce jako nástroj pro dosažení svých cílů v mezinárodní politice.
- Weaponizace energetiky v mezinárodních vztazích se zabývá využíváním energetických zdrojů jako zbraně, skrze kterou dokáže ovlivňovat politickou, ekonomickou a společenskou situaci v druhé zemi.
- Economic statecraft se zabývá tím, jak stát dosahuje svých strategických cílů, za využití svých ekonomických prostředků a opatření jako nástroje zahraniční politiky.
- Elite Capture se zabývá tím, jak se využívá vliv aktérů a korupce k získání podpory domácích elit pro dosažení cílů, které prosazuje cizí stát.

Instrumentalizace

Konceptuální rámec této diplomové práce představuje teorie instrumentalizace, v tomto případě instrumentalizace energetiky v zahraničních vztazích Ruské federace vůči České republice. Instrumentalizace je využití určitého prvku jako nástroje za účelem získání nebo k prosazení politického vlivu. V tomto případě se bude jednat o využití jaderné energetiky, konkrétně ruské státní společnosti Rosatom, v zahraničních vztazích České republiky a Ruska. Jako podkladová publikace pro pochopení instrumentalizace slouží text Randalla Newnhamu "Oil, Carrots and Sticks: Russia's Energy Resources as a Foreign Policy Tool". V publikaci autor zkoumá jakými způsoby Rusko využívá kontrolu nad zdroji energie jako nástroje zahraniční politiky, jejíž pomocí státy závislé ruských energetických zdrojích trestá nebo odměňuje. Publikace se konkrétně zaměřuje na to, jakými způsoby Rusko využívá kontrolu nad svými energetickými zdroji jako prostředek uplatňování politického vlivu nad ostatními zeměmi a k utváření mezinárodní politiky.

Zejména velké státy systematicky využívají nevojenských metod k posílení své ekonomické a politické moci. Tím ovlivňují zahraniční politiku jiných států tak, aby byla v souladu se svými zájmy a usilují o vytvoření svých sfér vlivu. Státy toho mohou dosáhnout využitím ekonomických faktorů jako nástroje zahraniční politiky. Velmoci často mohou pozitivně

ovlivňovat zahraniční politiku menších zemí prostřednictvím zahraniční poskytnutí pomoci nebo trestat ty, jejichž zahraniční politika je pro ně nepřijatelná, prostřednictvím punitivních opatření, jako jsou embargo či bojkot. Ekonomické kroky, které takové vlády podnikají, nejsou izolovanými ekonomickými opatřeními, nýbrž mají často politické cíle. Existuje několik vysvětlujících podmínek, proč se státy rozhodnou své hospodářské, obchodní či jiné vztahy využít jako nástroj zahraniční politiky. První takovou podmínkou je podmínka slibu a vyhrožování. V tomto případě mocné státy mohou slibovat ekonomické výhody závislým státům v případě jejich podpory nebo v případě neposlušnosti jim hrozit ekonomickými sankcemi. Další podmínkou je získání bohatých přírodních zdrojů. Využívání těchto bohatých přírodních zdrojů umožňuje mocným státům ovlivňovat zahraniční politiku závislých států a zároveň ochraňovat své vlastní zájmy před konkurencí. Poslední podmínkou je vytvoření sféry vlivu. Vytváření ekonomických satelitů a rozvíjením obchodních vztahů se závislými státy mohou mocné státy vytvářet svoji sféru vlivu, která jim umožňuje prosazení své politiky na geopolitické úrovni. Energetické zdroje jsou klíčovým ekonomickým faktorem a mají v tomto rámci zvláštní postavení, nejen proto že umožňují státům získat hospodářskou prosperitu, ale také výrazně ovlivňují jejich zahraniční politiku ve prospěch vlastních národních zájmů.¹²

Pro účel této práce je důležité pochopit, jak stát využívá svoji moc. Moc je koncept, který pomáhá státu využít (instrumentalizovat) nějaký prvek (například energetiku) v mezinárodních vztazích. Koncept moci je jedním z hlavních determinant, která umožňuje pochopit chování států v mezinárodních vztazích. Moc je definována jako schopnost ovlivňovat chování druhých za účelem dosažení požadovaných výsledků.¹³ Moc je také zásadním pro pochopení rozsahu schopností, kterými stát disponuje a jejich možností ovlivňovat mezinárodní politiku. Moc ovlivňuje politický, sociální, ekonomický a kulturní život společnosti. Slouží jako nástroj, který státní aktéři využívají k realizaci svých plánů a dosažení svých cílů. Pojetí moci je relativní a závisí na míře toho, jak zranitelný je cílový stát, přičemž cílem použití moci je ovlivnit chování druhého států. Na základě toho začaly státy hledat nové nástroje pro ovlivňování chování a dosažení svých zájmů. Jedním z

¹² A. Sait Sonmez a Sedat Cobanoglu, „The Use of Energy Resources as Foreign Policy Tools: The Russian Case“, *European Scientific Journal* 12, č.11 (duben 2016): 81, Staženo 24.3.2024, <https://eujournal.org/index.php/esj/article/view/7249>.

¹³ Kalaf Ghaleb Alsarhan, „Energy power in Foreign Policy – A Theoretical Approach“, *Human and Science* 49, č.5 (2022): 562, Staženo 25.4.2024, <https://dsr.ju.edu.jo/djournals/index.php/Hum/article/view/2778/370>.

nejvýznamnějších faktorů, který ovlivňuje chování států se stala ekonomika a státy tak začaly využívat ekonomiku jako nástroj politické moci. To mohlo projevit různými formami, například jako výjimky, dotace, pobídky, nátlak, přerušení pomoci, blokády a monopoly. Energetické zdroje jako je ropa, plyn a jiné energie, byly použity k nátlaku na druhé státy například snížením produkce, zvýšením cen nebo hrozbou zastavením dodávek. Energie se tak stala nedílnou složkou formování zahraniční politiky států. O ovlivňování politiky států se využívá jak vývoz, tak dovoz energií. Energetika představuje jedno z nejzranitelnějších odvětví v rámci národní ekonomiky. Národní energetické kapacity výrazně ovlivňují postavení státu a jeho roli v mezinárodním systému. Energie se po studené válce stala nedílnou součástí politických a bezpečnostních konceptů, které získaly své místo ve vědeckém diskurzu. Energie hraje významnou roli v mezinárodních vztazích, stejně jako další klíčové složky národní bezpečnosti, zejména kvůli své rostoucí poptávce jako hlavního motoru světových ekonomik. Energetické zdroje vymezují pozici státu na mezinárodním poli. Jelikož energetika je strategickým prvkem, který ovlivňuje přijímání aktivní zahraniční politiky nebo naopak její absenci. Energetika je považována za jeden z hlavních pilířů národní bezpečnosti mnoha zemí a kvůli svému zásadnímu postavení na světových trzích, je významným nástrojem zahraniční politiky. Energetický sektor nabývá geostrategického a geoeconomického význam, který se projevuje nejen v zahraniční politice států, ale i v kontextu globální soutěže o energetické zdroje.¹⁴

Koncept energetické moci je definován jako využívání výhod země v oblasti výroby energie a technologií k prosazování globálních zájmů země a oslabování konkurentů. To zahrnuje například dodávání energetických zdrojů spřáteleným zemím a spojencům, kteří by jinak byly závislé na konkurenčních státech. Tímto způsobem přesvědčování a odměňování lze ovlivnit jednání ostatních států. Toto lze brát jako jasný příklad využití energetické moci v zahraniční politice. Energetická moc dá využít k pozitivnímu posílení vztahů se zahraničními partnery, například jaderné dohody mezi Spojenými státy a Indií, nebo k potrestání neposlušných zemí, jak ukazuje případ opakovaného pozastavení dodávek ruského zemního plynu na Ukrajinu. Dalo by se říct, že energetická moc není tak tvrdá jako vojenská moc, nicméně může vést k politickým opatřením, která přesahují rámec měkké moci, jako jsou metody nátlaku a vlivu v zahraniční politice.¹⁵ Teoretický model použití

¹⁴ Kalaf Ghaleb Alsarhan, „Energy power in Foreign Policy – A Theoretical Approach“, 562.

¹⁵ Ibid., 565-566.

energetické politiky jako nástroje zahraničněpolitického vlivu, který byl znázorněn v roce 2003 v Energetické strategii Ruské federace do roku 2020, se vyvíjel v závislosti na rostoucích ambicích Ruska na energetické a geopolitické mapě světa.¹⁶

Energetické zdroje v rukou autoritářských států mohou sloužit jako „štít“ nebo „meč“. Mezi dodavatelem energie a jeho spotřebiteli existuje vztah vzájemné závislosti. Pokud je dodavatel energie (kvazi)monopolistou na trhu, tak tato závislost se promítá do jeho politického vlivu. Tento politický vliv může být využit buď k zabránění zásahům zvenčí a zajištění přežití režimu (štít), nebo jako nástroj asertivní zahraniční politiky (meč). Autoritářský stát tak může využívat dodávky energií jako prostředek k podmínění chování sousedních zemí nebo k jejich potrestání, pokud se nechovají podle jejich nastavených pravidel. Většina autoritářských států bohatých na využívá své energetické zdroje jako „štít“ neboli obranný nástroj zahraniční politiky. Není zas tak časté, že by autoritářské státy státy s bohatými zásobami energie využívali své energetické zdroje jako „meč“ neboli útočným účelům. Jedním z nejznámějších historických příkladů je ropné embargo OPEC z roku 1973 nebo také nedávný vývoj Ázerbájdžánu, který kvůli konfliktu o Náhorní Karabach vybudoval ropovody a plynovody obcházejí Arménii a tím připravil Jerevan o veškeré potenciální tranzitní výtěžky. Rusko také využívá svého energetického bohatství, a to zejména ke třem hlavním účelům. Jedním je získání ekonomických výhod, k udržení, zvýšení a uplatnění svého politického vlivu v tzv. blízkém zahraničí nebo postsovětském prostoru a k politickému tlaku na konečné spotřebitele, když je to potřeba. Z ofenzivního hlediska Rusko skrze státní společnosti Gazprom, Rosněfť a Rosatom ukázalo, že své dominantního postavení na trhu hodlá využít k podpoře zahraničněpolitických cílů státu, obzvlášť ve svém bezprostředním sousedství, ale i v širším mezinárodním kontextu. Samozřejmě, ne veškerá ruská energetická politika je diktována geopolitickými motivy, ale pokud tomu tak je, politický tlak je vyvíjen manipulací s cenovou politikou dodávek energie do třetích zemí nebo kontrolou energetických aktiv.¹⁷

¹⁶ Oleksandr Sukhodolia, „Energy Weapon in a Geopolitical Strategy of Russia“, *NISS* (2020): 8, Staženo 25.4.2024, https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-12/energy-weapon-english-dopovid_0.pdf.

¹⁷ Rem Korteweg, „Energy as a tool of foreign policy of authoritarian states in particular Russia“, *Policy Department for External Relations* (duben 2018): 4, Staženo 25.4.2024, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603868/EXPO_STU\(2018\)603868_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603868/EXPO_STU(2018)603868_EN.pdf).

Pokud jde o využití energie jako nástroje vlivu v zahraniční politice, tak poprvé se v Rusku otevřeně hovořilo o energetice jako o nástroji realizace domácí a zahraniční politiky v energetické strategii Ruské federace do roku 2020. V následujících verzích energetických strategií se tato myšlenka je již skrývá, ale její podstata zůstává. Strategie zdůrazňovala potřebu vytvořit energetické společnosti, které budou silné, neustále se rozvíjející a připravené ke konstruktivnímu dialogu se státem,¹⁸ tím se tyto společnosti stávají vlivovým nástrojem státní energetické politiky. Strategie rovněž uvádí, že ruské strategické zájmy vyžadují vytvoření jednotné energetické politiky a energetické dopravní infrastruktury v přílehlých regionech Evropy a Asie, rozvoj mezinárodních energetických dopravních systémů a zajištění nediskriminačního tranzitu energie.¹⁹ Tento přístup dokazuje že instrumentalizace ruské energetiky je klíčovým prvkem ruské zahraniční politiky, která využívá energetické zdroje nejen k ekonomickému zisku, ale především k posilování svého geopolitického vlivu a prosazování svých strategických zájmů na mezinárodní scéně. Současně je potenciál energetického průmyslu využíván k dosažení skrytých cílů. Mezi ty patří například podmanění si ekonomických subjektů nebo celých zemí prostřednictvím ekonomické síly generované obchodem s energetickými zdroji se západními zeměmi. Kreml se snažil dosáhnout těchto cílů pomocí:

Za prvé, vytvoření sítě „zprostředkovatelů“ obchodu s energetickými zdroji v západních zemích. Tato síť zahrnovala rozšíření trhů prostřednictvím lokálních hráčů skrze společné zprostředkovatelské společnosti, které vedly místní elity za účelem prodeje ruských energetických zdrojů. Dále pomocí akvizice klíčových ekonomických subjektů (ropných rafinerií, ropovodů, strojírenských podniků, bank, médií atd.) ruským kapitálem, což umožňuje vytváření ekonomické základny vlivu v západních zemích. Za třetí, pomocí založení společných podniků pro správu aktiv (např. společnosti pro přepravu plynu přes tranzitní země, distribuci plynu nebo těžbu surovin v jiných zemích), které by umožnily „propojení“ zájmů cílových zemí se zájmy Kremlu. A za čtvrté pomocí podpory proruských lobbistických skupin a podpory politiků s proruským smýšlením k získání vlivu v cílových zemích. Tato strategie ukazuje, že Kreml vnímá energetiku jako mocenský nástroj k dosažení svých strategických cílů jak doma, tak v zahraničí, a že se snaží rozšířit svůj politický a ekonomický vliv v rámci mezinárodního energetického prostředí.²⁰

¹⁸ Oleksandr Sukhodolia, „Energy Weapon in a Geopolitical Strategy of Russia“, 5-6.

¹⁹ Ibid., 6.

²⁰ Oleksandr Sukhodolia, „Energy Weapon in a Geopolitical Strategy of Russia“, 6.

Rusko jadernou energetiku využívá jako součást širšího portfolia nástrojů měkké moci, které mu umožňuje prezentovat se ve světě v pozitivním světle, a to jako technologicky vyspělá, moderní a globálně orientovaná velmoc. Prostřednictvím Rosatomu Moskva poskytuje financování pro jaderné projekty ve středně příjmových a nízkopříjmových zemích po celém světě a zároveň i technologickou podporu. Přístup Ruska je často vnímán jako neideologický, ale za to obsahuje netransparentní praktiky, korupci a absenci klauzulí o dobré správě v obchodních dohodách. Strategií Rosatomu je například uzavírání již konkrétních hotových dohod, a to i přes to, že ještě nejsou podepsány plnohodnotné projektové smlouvy. Tím si Rusko buduje síť kontaktů a udržuje si vysokou viditelnost ve společnosti jako preferovaný poskytovatel technologií a financování v oblasti jaderné energie. Pro Rusko je takovýto přístup klíčový pro budování přátelských diplomatických vztahů a posílení své pozice ve globálním energetickém sektoru. Rusko mimo jiné používá měkkou sílu prostřednictvím sdílení znalostí z energetického prostředí. To se projevuje například poskytováním stipendií a školením mladých jaderných expertů z Afriky a Latinské Ameriky. Takto Rusko podporuje vzdělávání a rozvoj lidských zdrojů v těchto regionech. Přijímaná opatření nejenže posilují technologické kapacity těchto zemí, ale také budují dlouhodobé vztahy a loajalitu k ruským technologiím.²¹

Economic Statecraft

Koncept economic statecraft označuje snahy o ovlivňování jiného subjektu (státu), které se opírají především o zdroje, které mají tržní hodnotu.²² Economic statecraft neomezuje okruh cílů, o které lze usilovat ekonomickými prostředky. Umožňuje pojmově popsat empiricky nepopíratelnou skutečnost, že tvůrci politik někdy používají ekonomické prostředky ke sledování široké škály neekonomických cílů.²³ Economic statecraft je definováno jako využití ekonomických prostředků k dosažení strategických cílů.²⁴ Tím se ekonomická moc odlišuje od ekonomické diplomacie. Zatímco cílem economic statecraft je vytvoření závislosti v cílových státech, které stát, který tuto závislost vytváří, může využít jako nástroj pro své politické cíle, ekonomická diplomacie se zaměřuje převážně skrze obchod a

²¹ Kacper Szulecki a Indra Overland, „Russian nuclear diplomacy and its implications for energy security in the context of the war in Ukraine“, *Nature Energy* (únor 2023): 417, Staženo 2.5. 2024, <https://www.nature.com/articles/s41560-023-01228-5>.

²² David A. Baldwin, *Economic Statecraft*, 12.

²³ *Ibid.*, 39.

²⁴ M. Laryš a K. Svoboda, „Delegation of Economic Statecraft to Private Enterprises,“ 1.

investice, na řízení zahraničních vztahů.²⁵ Ve svém článku Martin Laryš, analytik Ústavu mezinárodních vztahů, píše, že economic statecraft je využívání ofenzivních i defenzivních ekonomických nástrojů k prosazování strategických zájmů země na mezinárodní scéně. Zahrnuje všechny prostředky, kterými se tvůrci zahraniční politiky snaží ovlivnit ostatní mezinárodní aktéry.²⁶ Koncept economic statecraft má následující tři základní složky. První složkou je, že je to ekonomický typ, politického nástroje používaného při pokusu. Druhou složkou je oblast, v níž se pokus o ovlivnění odehrává. A poslední složkou je rozsah pokusu o ovlivnění.²⁷

Mezi techniky economic statecraftu patří podle Baldwina nátlak. Ten se obvykle vztahuje na situaci, kdy aktér (A) manipuluje s poměrem nákladů a výnosů alternativ vnímaných aktérem (B) tak, že kdyby si vybral jinou alternativu než jím nabízenou možnost, tak by byl hloupý. Toho může aktér (A) dosáhnout pěti způsoby: hrozbou trestu, slíbenou odměnou, skutečným trestem, skutečnou odměnou, a předáním správné nebo nesprávné informace B o poměru nákladů a výnosů jeho alternativ.²⁸

Když budeme vycházet z Baldwinovy definice economic statecraftu a její techniky nátlaku, tak uvidíme, že Rosatom využívá některé podobné prostředky. Rosatom by byl schopný České republice v tendru na dostavbu druhého bloku JE Dukovany nabídnout „neodolatelnou cenu“²⁹, jak uvádí Dana Drábová, ředitelka Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Tudíž Česká republika by byla „hloupá“, kdyby si vybrala jiného dodavatele. Nicméně s tímto přichází i skutečnost, kterou tato neodolatelná nabídka má, a to ta, že vymahatelnost smluv s Rosatomem, potažmo s Ruskem, je prakticky nemožná. Rosatom je ochoten dát do smlouvy veškeré požadavky, nicméně kdyby se v praxi rozhodl, že smlouvu nenaplní, tak je velmi obtížné, spíše nemožné je vymáhat, mají ze všech uchazečů nejmenší právní vymahatelnost. Chyba je už v samotném ruském systému, kde chybí kultura plnění termínů, rozpočtu či harmonogramu, to vytváří obrovský tlak na vládu, protože kdyby daná země, v tomto případě Česká republika odstoupila od smlouvy, tak hrozí nebezpečí rozkladu

²⁵ Ibid., 3.

²⁶ Martin Laryš, „Incentive-oriented economic statecraft by Russia in the nuclear energy sector of democratic countries“, 2.

²⁷ David A. Baldwin, *Economic Statecraft*, 31-32.

²⁸ David A. Baldwin, *Economic Statecraft*, 38.

²⁹ Dana Drábová (Předsedkyně SÚJB), ve videorozhovoru s autorem, 21. června 2024 (nepublikované interview).

systemu, protože pro Českou republiku by to znamenalo investici více jak 500 miliard korun, říká zdroj, který chce zůstat anonymizovaný.³⁰ Podobnou pozici zastává i Martin Laryš, kde píše, že ruská státní společnost Rosatom je potenciálně silným nástrojem pro ekonomickou státní politiku v oblasti jaderné energetiky. Pro potenciální partnery je však velmi problematické spolupracovat s Ruskem v takto strategickém oboru kvůli jeho agresivnímu chování, využívání vojenské síly proti sousedním zemím a manipulaci s dodávkami energie jako formou zbraně.³¹

Podle Baldwina existují příklady pozitivních sankcí v ekonomickém státnictví, v našem případě aplikovatelné na Rosatom.³²

Tabulka 1. Příklady ekonomické státnosti: Negativní sankce

Obchod	Kapitál
Embargo	Zmrazení aktiv
Bojkot	Kontrola dovozu nebo vývozu
Zvýšení cla	Pozastavení pomoci
Celní diskriminace (nepříznivá)	Vyvlastnění
Odnětí "doložky nejvyšších výhod"	Zdanění (nepříznivé)
Černá listina	Srážka příspěvků mezinárodní organizaci
Kvóty (dovoz nebo vývoz)	Hrozba výše uvedeného
Odmítnutí licence (dovoz nebo vývoz)	
Dumping	
Výhradní nákup	
Hrozby výše uvedených opatření	

Zdroj: David A. Baldwin, *Economic Statecraft* (Princeton: Princeton University Press, 2020), 40.

Tabulka 2. Příklady ekonomické státnosti: Pozitivní sankce

Obchod	Kapitál
Celní diskriminace (příznivá)	Poskytování pomoci
Udělování zacházení podle zásady nejvyšších výhod	Investiční záruky

³⁰ Interview s anonymem, 9. květen 2024 (Chráněný zdroj).

³¹ Martin Laryš, „Incentive-oriented economic statecraft by Russia in the nuclear energy sector of democratic countries“, 1.

³² David A. Baldwin, *Economic Statecraft*, 40–41.

Snížení celních sazeb	Podpora vývozu nebo dovozu soukromého kapitálu
Přímý nákup	Zdanění
Subvence na vývoz nebo dovoz	Přísliby výše uvedeného
Udělování licencí (na dovoz nebo vývoz)	
Přísliby výše uvedeného	

Zdroj: David A. Baldwin, *Economic Statecraft* (Princeton: Princeton University Press, 2020), 41.

Poskytování pomoci, rozšíření nebo pokračování již existující pomoci prostřednictvím dvoustranných nebo mnohostranných kanálů ve formě grantů nebo půjček³³ můžeme vidět v případě Rosatomu v Maďarsku u výstavby bloku JE Paks 2. Jak uvádí Martin Jirušek, Rosatom je v podstatě ruské ministerstvo jaderné energetiky. Jejich přístup spočívá v tom, že přicházejí s komplexním řešením pro uchazeče a jsou schopni na rozdíl od západních firem, které fungují na komerční bázi, nabídnout i technologické řešení nebo i finanční řešení. Toto „ruské řešení“ znamená, že se mohou přizpůsobit tak, jak komerční firmy nemohou. Rosatom do případného tendru nevstupuje čistě jako poskytovatel technologie, ale vstupuje tam i jako poskytovatel financování.³⁴

Podle Baldwina mezi techniky konceptu economic statecraft patří i takzvaná salámová taktika, základem této taktiky je dlouhodobé a neustálé působení řady pokusů o ovlivnění. Tyto techniky jsou pomalé, nedramatické a lepší než ty, které vyvolají náhlé a dramatické změny. „Rezník se tak může zavázat, že nebude rozdávat salám zdarma; pokud však někdo požádá, aby každý den ochutnal jeden kousek, může nakonec celý salám zkonsumovat za dlouhé období.“³⁵ Jak zmiňuje anonymizovaný zdroj, Rosatom se dokáže dostat ke všem nejvýše postaveným politikům v České republice. Rosatom prosazuje korupční jednání, kdy nabízí politikům a firmám různé výhody, nebývají to peníze v obálkách, ale spíše nějaké kontrakty, podporu ve volbách, peníze na kampaň skrze české firmy. Rosatom si tímto buduje síť kontaktů, které pak využívá například při snaze získat tendr na dostavbu JE Dukovany.³⁶

³³ David A. Baldwin, *Economic Statecraft*, 41.

³⁴ Martin Jirušek (Odborný asistent – Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií, MUNI), ve videorozhovoru, 13. květen 2024 (nepublikované interview).

³⁵ David A. Baldwin, *Economic Statecraft*, 112.

³⁶ Interview s anonymem, 9. květen 2024 (Chráněný zdroj).

Energetická diplomacie

Energetická diplomacie zahrnuje spolupráci mezi politickými institucemi a velkými energetickými korporacemi s cílem usnadnit obchod s energiemi. Státy produkující energii jako je Rusko je cílem této spolupráce zajistit exportní poptávku po energetických zdrojích jako je zemní plyn, ropa, a uhlí, či jaderná energie. Naopak v zemích, které jsou nuceny energii dovážet, se energetická diplomacie zaměřuje především na zajištění stálých dodávek energií. Energetická diplomacie zahrnuje schůzky, jednání a dohody za cílem vytvoření politického rámce pro obchod s energiemi a dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou. Energetická diplomacie Ruska je velmi silná, protože má velmi významné a silné postavení v oblasti vývozu energie a vzájemnému působení zahraničněpolitických a obchodních zájmů především pokud jde o evropské země a východní Asii. Hlavními aktéry energetické diplomacie jsou politické instituce a energetické společnosti, jejichž činnost se řídí vymezenými pravidly. V Rusku tuto strategickou roli hraje prezident, podporovaný vládou a regionálními úřady. Poté se energetické společnosti přizpůsobují cílům státu, a to i přes to, že některé z nich jsou v soukromém vlastnictví. Koordinace ruské energetické diplomacie je náročná, jelikož se potýká s problémy protichůdných zájmů na federální a regionální úrovni a se zájmy společností.³⁷

Energetická diplomacie zahrnuje strategie a politiky států zaměřené na dosažení dvou hlavních cílů skrze mezinárodní spolupráce. Prvním cílem je zajistit energetické potřeby státu, které jsou definované v politických dokumentech a bílých knihách o energetice. Druhým cílem je posílit národní bezpečnost tím, že si země zajistí lepší postavení a větší vliv na mezinárodní scéně. Hlavním cílem energetického sektoru je zajistit tzv. bezpečnost dodávek neboli zabezpečení udržitelného zdroje energie pro celou společnost, to platí zejména pro hospodářský růst a rozvoj. Tento cíl je obzvlášť důležitý pro země produkující energii, protože musí zajistit nepřetržité dodávky energie pro domácí trh, ale také musí zabezpečit poptávku po energii v zahraničí. Dalším cílem energetického sektoru je využití energetických kapacit jako nástroje zahraniční politiky s cílem odstrašit, snížit nebo eliminovat národní hrozby a rizika, anebo ovlivnit, či dokonce řídit vývoj událostí ve prospěch zájmů státu a národní bezpečnosti. Efektivní energetická diplomacie proto usiluje

³⁷ Pami Aalto, "Russian Energy Diplomacy", v *Encyclopedia of Mineral and Energy Policy*, editováno Guenter Tiess, Tapan Majumder, a Peter Cameron (Berlin: Springer, 2016): 1-2, Staženo 1.5.2024, https://doi.org/10.1007/978-3-642-40871-7_120-1.

o to, aby mezinárodní vztahy braly ohled jak na národní a mezinárodní bezpečnostní zájmy tak i na cíle energetického sektoru.³⁸

Energetika je jedním ze základních pilířů ruské zahraniční politiky a jedním z hlavních zdrojů její současné politické moci a mezinárodní prestiže. S menší vojenskou silou než v dobách Sovětského svazu, využívá Rusko energetické vztahy jako flexibilní nástroj vlivu. Sousedním zemím a partnerům se můžou tyto vzájemné energetické vztahy jevit jako jako ekonomicky atraktivní zdroj a zároveň slouží jako významný faktor ve vzájemných vztazích, který může být vyměněn za ekonomický a politický prospěch, a někdy jej Rusko může použít jako nástroj politického tlaku. Pro dosažení ekonomického a politického vlivu Rusko využívá energetiku formou netradičních a netransparentních metod.³⁹

Jedním z klíčových cílů příští ruské Energetické strategie – 2030 je zlepšení postavení Ruska v mezinárodním systému prostřednictvím využívání energetických zdrojů. Projekt následující ruské energetické strategie - 2035 navíc zdůrazňuje posílení pozice Ruska na světových energetických trzích, jako hlavní cíl energetické politiky pro další roky. Ve všech ruských energetických strategiích lze mezi řádky vyčíst, že Rusko se chce stát v blízké budoucnosti globální energetickou velmocí.⁴⁰ Energetický vliv Rusko čerpá především z ropy a zemního plynu, nicméně státní jaderná společnost Rosatom aktivně rozšiřuje své mezinárodní aktivity. Například v roce 2010 se Rosatom dohodl na výstavbě dvou reaktorů v Číně a čtyř v Turecku. V tom samém roce se Rosatom rovněž o svůj první projekt v Evropské unii, konkrétně v českém Temelíně. Český projekt byl následně pozastaven kvůli sníženým odhadům budoucí poptávky po elektřině. Rosatom také vyjednává o výstavbě 12 reaktorů v Indii.⁴¹

I přes částečné omezení mezinárodními sankcemi je Rusko významným hráčem na celosvětovém poli jaderné energetiky. Státní jaderná společnost Rosatom a její dceřiné společnosti jsou pro ruskou jadernou energetickou politiku klíčové nástroje. Navzdory tomu,

³⁸ S. M Hossein Adeli, „The Contribution of Energy Diplomacy to International Security; with Special Emphasis on Iran“, *Iranian Review of Foreign Affairs* 1, č.3 (léto 2010): 3-4, Staženo 4.5.2024, https://ciaotest.cc.columbia.edu/journals/irfa/v1i2/f_0021944_18127.pdf.

³⁹ John Lough, „Russia’s Energy Diplomacy“, *Chatham House* (květen 2011): 2-3, Staženo 3.5.2024, https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/19352_0511bp_lough.pdf.

⁴⁰ Pulaski Institut strana 1

⁴¹ John Lough, „Russia’s Energy Diplomacy“, 7.

že mediální pokrytí a politické debaty často opomíjejí toto klíčové odvětví, tak jaderná energetika hraje zásadní roli pro globální ekonomickou a diplomatickou pozici Ruska.⁴²

Elite Capture

Ovládnutí elit je proces, kdy jednotlivci nebo skupiny s nepřiměřenou mocí, bohatstvím nebo vlivem přesměrovávají zdroje, politické směřování a společenské cíle tak, aby sloužily jejich úzkým zájmům, často na úkor většinové společnosti. Tento jev může podkopat skutečné úsilí o sociální spravedlnost a rovnost a zároveň výrazně narušit cíle sociálních hnutí, politik a institucí. Ve své recenzi knihy autora Olúfěmi O. Táíwò "Elite Capture: Jak mocní ovládli politiku identit (a všechno ostatní)" Hunter Hilinski popisuje ovládnutí elit jako významný problém současné politiky. Táíwò tvrdí, že uchvácení elit je systémový problém hluboce zakořeněný ve společenských, politických a ekonomických strukturách a není to pouze výsledkem konspiračních akcí mocných jednotlivců. Projevuje se například kooptací politiky identit elitami, které ji využívají k udržení svého postavení ve společnosti namísto řešení základních příčin nerovnosti a nespravedlnosti.⁴³ Mezi mechanismy, které se dají využít v rámci konceptu „elite capture“, patří podle United States Institute of Peace například: Manipulace s personálem, kdy elity zajišťují, aby klíčové pozice v bezpečnostních institucích byly obsazovány osobami, které jsou jim loajální. Tím si vytvářejí síť vlivu, která jim zajišťuje kontrolu nad těmito institucemi. Dalším mechanismem je finanční kontrola, kdy zneužívání a přidělování finančních prostředků určených pro bezpečnostní sektory směřuje k projektům, z nichž mají prospěch především elity. To zahrnuje korupční praktiky, jako jsou například nesoutěžní výběrová řízení. Posledním mechanismem je narušení odpovědnosti, kdy elity oslabují mechanismy dohledu a odpovědnosti, za účelem zabránění kontroly svého vlivu. To může vést ke korupci v bezpečnostních sektorech nebo beztrestnosti za porušování lidských práv.⁴⁴

⁴² Kacper Szulecki a Indra Overland, „Russian nuclear diplomacy and its implications for energy security in the context of the war in Ukraine“, 413.

⁴³ Hunter Hilinski, „Review of Elite Capture: How the Powerful Took Over Identity Politics (And Everything Else) by Olúfěmi O. Táíwò (Haymarket Books / Pluto Press)“, *Journal of the Cultural Studies Association* (Jaro 2023), Staženo 5.5.2024, <https://csalateral.org/reviews/elite-capture-how-powerful-took-over-identity-politics-taiwo-hilinski/>.

⁴⁴ „Elite Capture and Corruption of Security Sectors“, Q: what tactics do elites use to capture security systems?, United States Institute of Peace, naposledy upravené únor 2023, staženo 23.4. 2024, <https://www.usip.org/publications/2023/02/elite-capture-and-corruption-security-sectors>.

Tento proces, elite capture, můžeme podle Pavla Havlíčka vidět i na českém případu, kdy se objevil ze strany Rosatomu a při lobbování za tendr o JE Dukovany, kdy Pavel Havlíček říká: „*Určitě tam byly (snahy ovlivnit tendr o dostavu druhého bloku JE Dukovany) prvky toho, co se běžně nazývá elite capture, tedy systematická snaha Ruské federace dostat pod svoji kontrolu určité, třeba i relevantní zahraniční politické, bezpečnostní hráče včetně samozřejmě prezidenta republiky, jako jednoho z těch klíčových hráčů, ale potom i další hráče, třeba na politickém poli, ve sněmovně, v senátu, kteří potom očividně lobbovali za zájmy právě Rosatomu.*“⁴⁵

Kromě České republiky bylo možné pozorovat prvky ruských vlivových aktivit například také v Německu, kde docházelo ke snahám získávat a kultivovat příslušníky německé elity, aby podporovali a prosazovali konkrétní politiky (např. zmírnění sankcí), nebo například propagovali obecné klima dobrých vztahů mezi Moskvou a Berlínem. Účinnost získávání elit je posílena přítomností rozsáhlého kádru tzv. Russlandversteher⁴⁶ v německé politice a byznysu. Tito představitelé elit jsou jednoznačným cílem pro ruskou stranu a její vlivové aktivity v Německu. Moskva se pokouší tyto osobnosti kultivovat a odměňovat prostřednictvím obchodů, lukrativními pozicemi ve správních radách podniků a příležitostmi k účasti na neformálních akcích a netransparentních sítích, jako je německo-ruské fórum.⁴⁷

Na základě analýzy provedených rozhovorů s klíčovými respondenty lze konstatovat, že panuje shoda na tom, že prezident Zeman a jeho okolí (jako představitelé elit v České republice) sehráli významnou roli při prosazování Rosatomu v České republice v souvislosti s tendrem na dostavbu druhého bloku jaderné elektrárny Dukovany. Respondenti zdůrazňují, že prezidentova podpora Rosatomu byla faktorem ovlivňujícím průběh tendru. Například Václav Bartuška, zvláštní zmocněnec pro jadernou energetiku uvádí: „*...oni (Rosatom) opravdu vycházeli z toho, že to bude jejich. (...) když v roce 2017 vznikla nová Babišova vláda, tak prezident Zeman samozřejmě velmi tlačil Rusy. (...) měli tady 10 let Zemana, kromě posledního roku, kdy byla válka, byl Zeman na jejich straně. A toho vůbec nevyužili. A měli Nejedlého na Hradě.*“⁴⁸

⁴⁵ Pavel Havlíček (Analytik, Asociace pro mezinárodní otázky), videorozhovor s autorem, 6. květen 2024 (nepublikované interview).

⁴⁶ Russlandversteher nebo Russland-Versteher je německý neologismus, který označuje schopnost pochopit motivaci jednání Ruska (z pohledu Západu).

⁴⁷ Jeffrey Mankoff, „With Friends Like These: Assessin Russian Influence in Germany“, 12.

⁴⁸ Václav Bartuška (Zvláštním zmocněnec pro otázky energetické bezpečnosti, Ministerstvo zahraničních věcí ČR), v osobním rozhovoru s autorem, 24.5.2024 (nepublikované interview).

Tuto situaci lze interpretovat pomocí konceptu elite capture, který popisuje, jak se elitní skupiny mohou pokoušet zmanipulovat proces veřejné zakázky ve prospěch svých zájmů. Tuto interpretaci potvrzují i další respondenti: *"Tady byl i Miloš Zeman, který se snažil prosadit takovou tu vlastně českou cestu. Dalo by se říct."* – Martin Jirušek. *„Prezident Miloš Zeman, jeho poradci nebo Karel Havlíček, tehdejší ministr obchodu a průmyslu, byli obrovsky aktivní ve prospěch Rosatomu. Českou republiku a její zájmy nejvíce ohrožovali samotná česká elita, ne jednotliví Rusové.“*⁴⁹ – říká zdroj, který si přeje být anonymizován. *„Samozřejmě neformální kontakty, neformální vliv na politiky a státní úředníky, kteří byli receptivní vůči ruským narativům nebo vůči ruské přítomnosti v ekonomické sféře. Lze předpokládat, že Zeman a jeho okolí, byli asi ti hlavní, oni byli to eso v rukávu, co Rusové měli.“*⁵⁰ – Martin Laryš, Analytik Ústavu mezinárodních vztahů.

Tímto způsobem je možné dokázat, že politické a mocenské elity mohou ovlivňovat strategická rozhodnutí země ve prospěch konkrétních ekonomických či politických zájmů nějakého aktéra. V tomto případě například prosazování Rosatomu v tendru na dostavbu druhého bloku jaderné elektrárny Dukovany. Tato tvrzení zároveň potvrzuje i výroční zpráva Bezpečnostní informační služby z roku 2020, která uvádí, že ruská strana se na našem území snažila získat přístup k českým politikům a vlivným lidem.⁵¹

Weaponizace energetiky

Dalším konceptem využitým v této práci je koncept weaponizace energetiky neboli využití energetiky jako zbraně v zahraniční politice státu. Rusko využívá svého dominantního postavení v energetickém sektoru v mezinárodní politice za účelem uplatňování svého vlivu, zastrasování a k dosažení svých zájmů v zahraničí. Dalo by se tedy říci, že weaponizace energetiky označuje proces přeměny energetiky ve zbraň státu, kterou používá v mezinárodních vztazích. V kontextu mezinárodních vztahů se pojmem weaponizace často označuje použití ekonomické nebo politické moci využité jako zbraně k prosazení vlivu nebo získání strategické výhody nad jinými zeměmi. V případech, kdy se státy pokouší prosadit

⁴⁹ Interview s anonymem, 9. květen 2024 (Chráněný zdroj).

⁵⁰ Martin Laryš (Výzkumný pracovník, Ústav mezinárodních vztahů), videorozhovor s autorem, 21. května 2024 (nepublikované interview).

⁵¹ BIS, „Výroční zpráva 2020“, *Bezpečnostní informační služba* (2020): 14, Staženo 14.5.2024, <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2020-vz-cz-2.pdf>.

hrubým způsobem svůj vliv, například uvalením sankcí, obvykle selhávají. Ekonomická moc může být i měkkou zbraní, ta spočívá v podmiňování soupeře k užitečným návykům, což Rusové nazývají reflexivní kontrolou. Toto může představovat opatrně dávkované negativní posilování, jako jsou například sankce, zabavení a zmražení majetku nebo cílené kybernetické útoky na aktiva a průmyslová odvětví. Mnohem efektivnější je pozitivní posilování, které je v souladu s individuálními zájmy a místní politikou. V momentě, kdy Moskva podporuje evropské populistické strany a politiky, není to za cílem dosažení změny jejich názorů, ale proto, že již mají názory, které považuje za užitečné.⁵²

Diskuse o míře, do jaké Rusko využívá energii jako zbraň je velmi obsáhlá, obzvláště ve vztazích s jednotlivými evropskými zeměmi a EU jako celkem nebo bývalými sovětskými státy. Jedním z nejvýraznějších důkazů pro weaponizaci energie je samotná ruská politika. Oficiální energetická strategie Ruské federace pro období 2003-2020 otevřeně charakterizovala energetiku jako nástroj realizace domácí a zahraniční politiky a prosazovala, aby ruské energetické společnosti byly silné, neustále se rozvíjející a připravené ke konstruktivnímu dialogu se státem. Další části tohoto dokumentu uvádějí, že ruské strategické zájmy vyžadují vytvoření jednotné energetické politiky a energetické dopravní infrastruktury v přilehlých regionech Evropy a Asie, rozvoj mezinárodních energetických dopravních systémů a zajištění nediskriminačního tranzitu energie. Zároveň se uvádí, že vlivné postavení ruského palivového a energetického sektoru ve světovém energetickém systému, zařadily energetiku mezi základní prvky ruské diplomacie. Od roku 2020 byly tyto pasáže z oficiálního politického dokumentu odstraněny. Z široké definice využití energie jako zbraně vyplývá, že ruská politika připouští její použití v každé z těchto pasáží. Energie je často vnitropolitickým zájmem, ale v momentě, kdy ji stát vyrábějící energii považuje za nástroj zahraniční politiky, tak tento proces můžeme označit za ozbrojování vývozu energie. Rusko, podobně jako mnoho autoritářských států, využívá své velké státní korporace jako nástroje státní moci. To je v strategickém dokumentu zlehčováno jako konstruktivní dialog se státem. Aby mohl stát využívat energii jako zbraň, musí vytvořit sofistikovaný a efektivní systém výroby a dodávky energie, tak aby se jeho energie stala hlavní volbou pro spotřebitele v cílových státech. Proto je rozvoj energetické dopravní infrastruktury v přilehlých regionech nezbytný. Státy se však mohou do určité míry vzepřít tržním silám tím, že budou prodávat energii se ztrátou nebo se zdrží prodeje, který by byl

⁵² Mark Galeotti, *The Weaponisation of Everything* (London, Yale University Press, 2023), 93.

ziskový. Tento proces ale není udržitelný, protože tato možnost je spojena s obrovskými finančními náklady státu.⁵³ Pro Rusko byla energie vždy primárně nástrojem politiky, nikoliv ekonomiky. Tuto myšlenku lze vysledovat v strategických dokumentech v oblasti národní bezpečnosti, energetiky a hospodářské politiky, stejně jako u institucí, které při realizaci strategických cílů tuto skutečnost odrážely v praktických krocích. Ve skutečnosti Rusko vidí největší výzvu v tom, jak energii využít jako zbraň, především ve výběru nejučinnějších metod a nástrojů k dosažení svých politických cílů.⁵⁴

Od tranzitních států, zejména pokud nejsou členy EU nebo NATO, se očekává, že budou Moskvě nakloněny. Tyto státy jsou vůči politice energetického vydírání nejzranitelnější. Vlády, které si udržovaly dobré vztahy s Ruskem, odebíraly energie od Ruska za zvýhodněné ceny, zatímco ostatní se setkaly s prudkým nárůstem cen. Například Bělorusko a Ukrajina dlouhodobě profitovaly z ruských dotací, ale potom co došlo k roztržce s Moskvou, společnost Gazprom zvýšila ceny nebo dokonce přerušila dodávky plynu. Jedním z nejcharakterističtějších příkladů této politiky je snížení ceny plynu Gazpromem po rozhodnutí ukrajinského prezidenta Viktora Janukovyče odvrátit přibližování Ukrajiny k Evropské unii a místo toho se připojit k Euroasijské hospodářské unii koncem roku 2013. Když následně další ukrajinský prezident Petro Porošenko toto rozhodnutí zrušil a Ukrajinu začal směřovat více na Západ, začala Ukrajina čelit nárůstu cen plynu a přerušení dodávek. To vedlo Gazprom k vytvoření alternativních cest dodávek plynu do Evropy, které obcházely Ukrajinu. Toto využívání exportu energie jako prostředku zastrašování nebo tlaku je důkazem ruské reálpolitiky a má dopady na celý evropský kontinent.⁵⁵

Rizika spojená s velkými centralizovanými elektrárnami, které produkují významnou část elektřiny v zemi, jsou relevantní pro energetickou bezpečnost bez ohledu na to, kdo je dodavatelem paliva. Dodávky ruského jaderného paliva mohou představovat potenciální rizika, která se můžou jevit jako problematická nejen kvůli politickým záměrům, ale i z praktických důvodů, jako je zvýšená poptávka, dočasné snížení nabídky z důvodu havárií nebo ekonomických sankcí. Ukrajině se nedávno podařilo přejít na dodávky paliva od společností Westinghouse a Framatome. To lze považovat za pozitivní příklad toho, že

⁵³ Nathan Kohlenberg, „Over a barrel: Energy Exports as a Political Weapon“, *GMF* (leden 2020), Staženo 20.5.2024, <https://securingdemocracy.gmfus.org/energy-as-a-weapon-nord-stream/>.

⁵⁴ Oleksandr Sukhodolia, „Energy Weapon in a Geopolitical Strategy of Russia“, 3.

⁵⁵ Rem Korteweg, „Energy as a tool of foreign policy of authoritarian states in particular Russia“, 5.

je možné překonat rizika spojená s ruským palivem. Jediným problémem je, že tento proces trval více než deset let. To poukazuje na složitost a dlouhodobý charakter změn dodavatelů jaderného paliva. Důležité je mít na paměti tři klíčové body. Zaprvé, změna dodavatelů paliva je dlouhodobý proces. Zadruhé, výrobní kapacity Západu jsou v krátkodobém horizontu omezené, to lze vnímat jako překážku při rychlém přechodu na alternativní dodavatele. A konečně, i samotné Spojené státy jsou závislé na dceřiných společnostech Rosatomu a ruských kontrolovaných dodavatelských řetězcích pro téměř polovinu svých dodávek uranu. Podobně to platí i pro 40 % dovozu do EU. Přizpůsobení se změně dodavatelů je možné, ale náhlé přerušení dodávek jaderného paliva by mohlo mít z krátkodobého hlediska výrazný dopad na celý globální sektor jaderné energetiky. To zdůrazňuje potřebu diverzifikace a dlouhodobého plánování v oblasti zabezpečení dodávek jaderného paliva pro zajištění energetické bezpečnosti a stability země.⁵⁶

Závislost na infrastruktuře prvního řádu, jako je velký podíl vyráběné energie z reaktorů dodávaných Rosatomem, přináší s sebou rizika, která mohou mít vážné důsledky pro energetickou bezpečnost. Jedním z největších a nejzávažnějších rizik je přerušení dodávek energie. Toto riziko není vždy zjevné jako utažení kohoutku nebo zhasnutí světla, ale často se jedná o neplánované události nebo náhodné poruchy, které mohou mít vážné dopady na dlouhodobé dodávky paliva. Například incident s vadnými palivovými soubory dodanými společností TVEL (dceřiná společnost Rosatomu zabezpečující dodávky jaderného paliva) na Ukrajinu poukazuje na to, že i zdánlivě rutinní činnost může mít dalekosáhlé následky. Takové události mohou být využity k zakrytí skutečných úmyslů státu, a to může vést k vytváření politického napětí a ohrožení energetické stability. Dalším rizikem je případná sabotáž, zejména v kontextu zahraničních inženýrů a stavebních dělníků pracujících na kritické národní infrastruktuře. Přítomnost zahraničních pracovníků na těchto místech může zvýšit pravděpodobnost sabotáže nebo úmyslného poškození. Tato skutečnost je zvláště důležitá v souvislosti s geopolitickým napětím a konflikty. Ekonomická závislost, jako je závislost na dodávkách jaderného paliva od Rosatomu, může vést k rozsáhlé korupci a neformálním praktikám. Příkladem může být projekt v Jihoafrické republice, který vyvolal politický skandál kvůli podezření z korupce a nekalých praktik. Toto zdůrazňuje důležitost diverzifikace zdrojů energie a zabezpečení dodávek elektřiny, z důvodů aby se

⁵⁶ Kacper Szulecki a Indra Overland, „Russian nuclear diplomacy and its implications for energy security in the context of the war in Ukraine“, 416.

minimalizovala zranitelnost a rizika spojená s velkou závislostí na jednom dodavateli či typu energetického zdroje. Energetická bezpečnost je klíčová pro udržení hospodářské stability a ochrany národních zájmů v globálním energetickém prostředí.⁵⁷

Ruský ekonomický, politický a energetický vliv se stal v evropských zemích zásadním problémem zejména po ruské anexi Krymu v roce 2014 a následné plnohodnotné invazi na Ukrajinu v roce 2022. Zvláště v zemích jako jsou Maďarsko a Slovensko, které se zaměřují na dekarbonizaci pomocí přechodu na jadernou energii, může být závislost na ruském jaderném palivu, dodávaném Rosatomem přes dceřinou společnost TVEL, velmi riziková. Tato závislost zvyšuje zranitelnost státu vůči přerušení dodávek, která v současném geopolitickém napětí může být problematická. Rusko dokáže jadernou energii jako zbraň využívat v různých zemích různými způsoby. V zemích, kde jaderné elektrárny postavené Rosatomem dodávají velkou část elektrické energie, existuje potenciál pro politické zneužití energetických dodávek jako nástroje vlivu. Můžeme tedy říct, že ruská jaderná diplomacie a ekonomické aktivity Rosatomu mají značný vliv na globální energetický trh a mezinárodní vztahy. Zároveň se Rusko snaží ovlivňovat energetickou bezpečnost druhých zemí a politické rozhodování v různých částech světa.⁵⁸

Historie jaderné energetiky v ČR

Česká republika (a bývalé Československo) se stala významným producentem uranu pro východní blok díky svým ložiskům uranové rudy. Od počátku průmyslové těžby v roce 1946 do roku 2016 dosáhlo množství vytěženého uranu více než 112 000 tun.⁵⁹ Po druhé světové válce, zejména v souvislosti s restrukturalizací uhelného průmyslu se energetika v bývalém Československu stala národním politickým tématem. Domácí produkce uhlí, pohánějící především vojenský průmysl, se stala základem poválečné státní energetické strategie. Ta se soustředila na optimalizaci rozvoje zásob uhlí a na vytvoření zásobovacích linek pro centrálně plánovaný vývoj těžkého průmyslu. Už v padesátých letech bylo zřejmé, že rychle rostoucí průmysl se nebude moct spolehnout ve výrobě energie jen na samotné uhlí. Bylo

⁵⁷ Kacper Szulecki a Indra Overland, „Russian nuclear diplomacy and its implications for energy security in the context of the war in Ukraine“, 417.

⁵⁸ Ibid., 415.

⁵⁹ Edvard Sequens a Žaneta Gregorová, „The Czech Nuclear Republic“, *Heinrich Böll Stiftung* (duben 2021), Staženo 4.5.2024, <https://eu.boell.org/en/2021/04/26/czech-nuclear-republic>.

tedy potřeba hledat další zdroje energie. Díky zkušenostem v těžbě uranu a technologickým znalostem bylo Československo schopné vyrobit většinu komponent jaderné elektrárny v České republice. To byly jedny z hlavních důvodů pro rozvoj jaderné energetiky v Československu (Českou republiku), které patřilo mezi 10 největších producentů uranové rudy v období 1945-2007. Většina uranu se převážela do Sovětského svazu, kde se vyráběly palivové články. Jaderný průmysl se tak vyvinul jako téměř soběstačný, kombinující domácí produkci uranu se smluvním zpracováním a výrobou. Československý průmysl vyrobil mnoho klíčových komponent reaktorového bloku A-1 (Jaslovské Bohunice, Slovensko – pozn. autora) a podílel se i na dalších blocích. To potvrzuje že Česko má velké technologické znalosti v oblasti jaderných elektráren. V dokumentu Státní energetické koncepce z roku 2004 se počítalo s výstavbou dalších dvou nebo více velkých reaktorů na území České republiky. To rozpoutalo diskusi o dalším rozvoji jaderného sektoru, která od té doby neustále v České republice běží. Vytváření zásob jaderného paliva výrazně snižuje krátkodobou zranitelnost země a případná rizika spojená s případným přerušením dodávek jaderného paliva. Rozvoj jaderné energetiky v Československu a následně v České republice lze chápat jako logický a strategický krok k budoucímu zajištění energetické soběstačnosti a bezpečnosti státu.⁶⁰

V roce 1958 zahájila československá vláda výstavbu první jaderné elektrárny, konkrétně plynem chlazeného těžkovodního reaktoru v Bohunicích (dnes na Slovensku). Reaktor Bohunice A1, byl postaven společností Škoda a měl čistý výkon 110 MWe. Dokončen byl v roce 1972 a byl v provozu 5 let do roku 1977. V 70. letech minulého století byla v Bohunicích zahájena výstavba čtyř reaktorů VVER-440 a do provozu byly uvedeny v polovině 80. let. V roce 1978 byla zahájena výstavba jaderné elektrárny Dukovany, první jaderné elektrárny na území dnešní České republiky. Čtyři reaktory VVER-440 model V-213 byly navrženy Energoprojektem a ruskými společnostmi a byly postaveny společností Škoda Praha. Do provozu byly uvedeny v letech 1985-1987 a od té doby byly modernizovány. V roce 1982 byly zároveň zahájeny práce na jaderné elektrárně Temelín, taktéž na území dnešní České republiky. Elektrárnu také projektovaly ruské společnosti a Energoprojekt a stavěla VSB s inženýrskou podporou Škody Praha. Temelín byl naplánován

⁶⁰ Jan Osíčka a Filip Černoch, „Anatomy of a black sheep: The roots of the Czech Republic’s pro-nuclear energy policy“, *Energy Research & Social Science* (únor 2017): 10–11, Staženo 5.5.2024, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2214629617300476?via%3Dihub>.

jako čtyřbloková elektrárna s reaktory VVER-1000 model V-320. V roce 1987 byla zahájena plná výstavba prvního a druhého bloku JE Temelín. Po sametové revoluci v roce 1989 nová demokratická vláda v roce 1990 rozhodla, že výstavba třetího a čtvrtého bloku bude pozastavena. V té době docházelo k politickému váhání týkajícího se budoucnosti elektrárny a několika protestům proti elektrárně, ale i přes to výstavba prvního a druhého bloku do jisté míry pokračovala. O dostavbě prvního a druhého bloku formálně rozhodla nová vláda České republiky v březnu 1993. Na základě tendru byla vybrána americká společnost Westinghouse, která vyměnila celý systém přístrojové techniky a řízení (I&C) - poprvé byla integrována západní digitální I&C s ruskou reaktorovou technologií a systémy radiačního monitorování a diagnostiky. Kromě toho měla společnost Westinghouse dodávat i jaderné palivo. V letech 2000 a 2003 byly spuštěny reaktory, modernizaci financoval český provozovatel ČEZ s pomocí úvěru od Světové banky. Do komerčního provozu byla elektrárna spuštěna v červnu 2002, respektive v dubnu 2003.⁶¹

Návrh národní energetické politiky do roku 2060 z roku 2011 počítal, v případě výrazného rozšíření elektromobilů, s výrazným nárůstem jaderné energie na 13,9 GWe nebo až 18,9 GWe. Tato kapacita by pak zajišťovala přibližně 60 % celkové energie v zemi. Verze přijatá v listopadu 2012 předpokládala, že nejméně 50 % energetického mixu bude z jaderné energie, přičemž dva nové reaktory v Temelíně a jeden v Dukovanech by měly do roku 2025 zvýšit výrobu na 46,5 TWh a později na 55,2 TWh ročně. Na základě toho by měly být vytipovány a připraveny další jaderné lokality. Provozní životnost čtyř reaktorů v Dukovanech by byla prodloužena o 20 let do roku 2045-2047. Spotřeba uhlí by do roku 2040 měla klesnout na třetinu úrovně roku 2012. Jaderné elektrárny by měly do roku 2030 zásobovat teplem nejen Brno ale i další města. Státní energetická koncepce z roku 2015 zopakovala většinu plánů z roku 2012, avšak počítala s jedním novým reaktorem v Dukovanech a dvěma v Temelíně, ale bez státní garance cen elektřiny. Tato politika je součástí závazku České republiky vůči cíli Evropské unie v oblasti snižování emisí. Plán počítá s tím, že do roku 2035 přibude nová jaderná kapacita o výkonu 2500 MWe, čímž její podíl vzroste z 35 % na 46-58 % do roku 2040 a jaderná energie se stane hlavním zdrojem výroby elektřiny. Plán také počítá se čtyřletou rezervou jaderného paliva.⁶²

⁶¹ „Nuclear Power in Czech Republic“, World Nuclear Association, Naposledy upravené 23. červenec 2024, Staženo 20.5.2024, <https://world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-a-f/czech-republic>.

⁶² „Nuclear Power in Czech Republic“, World Nuclear Association, <https://world-nuclear.org/information->

Energetický mix České republiky (2020-2021)

V České republice máme dvě jaderné elektrárny, a to Temelín a Dukovany. Podle státní energetické koncepce z roku 2015 jaderná energie tvořila 33 % energetického mixu České republiky, to řadilo jadernou energii na druhé místo hned po uhelných zdrojích. Investice do jaderné infrastruktury jsou velmi náročné. Pro jejich stálost je důležité udržovat ekonomickou a politickou stabilitu. V mezinárodní politice je jaderná energie taktéž velmi citlivé téma, jelikož se dá se využít k politickému nátlaku a je náchylná na politickou nestabilitu. Podle státní energetické koncepce by jaderná energie mohla v celkovém energetickém mixu ČR v dlouhodobém horizontu překročit hranici 50 % a tak nahradit uhelné zdroje.⁶³ Státní energetická koncepce specificky zmiňuje prodloužení životnosti čtyř existujících reaktorů v JE Dukovany až o 60 let a zmiňuje a postavení jednoho až dvou nových bloků JE Temelín i možnost případného postavení nového bloku JE Dukovany.⁶⁴ V roce 2021 podíl jádra v energetickém mixu ČR dosáhl na 36.7 % a strategický význam jaderné energie stále roste, protože Česká republika slíbila, že do roku 2030 přestane využívat uhlí, které dosahovalo 50.5 % veškeré elektrické výroby.⁶⁵

Podle dostupných informací a doporučení Evropské komise Česká republika má za cíl zvýšit svůj podíl obnovitelných zdrojů v celkovém energetickém mixu na 33 % a to do roku 2030. Tento cíl je součástí upravovaného Vnitrostátního plánu v oblasti energetiky a klimatu, který má definovat českou cestu k dekarbonizované a moderní energetice. Tento cíl je výsledkem doporučení Evropské komise, která navrhla zvýšení podílu obnovitelných zdrojů. Česká republika se tak snaží zlepšit svou konkurenceschopnost ve světě energetiky a využít svůj potenciál v rozvoji obnovitelných zdrojů energie.⁶⁶

library/country-profiles/countries-a-f/czech-republic.

⁶³ „Státní energetická koncepce České republiky“, *Ministerstvo průmyslu a obchodu* (12/2014): 13–14, Staženo 20.5.2024, <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/52841/60959/636207/priloha006.pdf>.

⁶⁴ Helena Schulzová, „Trade and energy – the conflict’s limited impact on the Czech economy“, v „Diverging Voices, Converging Policies: The Visegrad States’ Reactions to the Russia-Ukraine Conflict“, *Heinrich Böll Stiftung* (2015): 44.

⁶⁵ „Rešerše: Proměny mixů výroby elektřiny“, *Fakta o klimatu*, Staženo 23.3.2024, <https://faktaoklimatu.cz/studie/2023-reserse-transformace-mixu#CZE>.

⁶⁶ „Organizace: ČR musí zvýšit podíl obnovitelných zdrojů do roku 2030 na 33 pct“, *O energetice*, Staženo 23.3.2024, <https://oenergetice.cz/obnovitelne-zdroje/organizace-cr-musi-zvysit-podil-obnovitelnych-zdroju-do-roku-2030-na-33-pct>.

Česko-ruské energetické vztahy 2014-2021

Česká republika byla těžce závislá na dovozu energetických komodit z Ruska, především na zemním plynu, ropě a ropných produktech. Tato závislost představovala velké nebezpečí pro energetickou bezpečnost země. Výpadek nebo úplné zastavení dodávek, by mohly vést ke krachu celé ekonomiky ČR. Tato závislost byla do velké míry problematická i pro jadernou energetiku. Nicméně situace nebyla nikdy tak kritická díky existujícím zásobám jaderného paliva v obou jaderných elektrárnách.⁶⁷ Do začátku války na Ukrajině v roce 2014 byla závislost České republiky na dovozu energií z Ruska velká. V roce 2021 závislost České republiky na ruských dodávkách energií činila 25.4 %. Největší závislost v roce 2021 vznikla na zemním plynu a to z 92.1 %.⁶⁸ Energetické vztahy mezi Ruskem a Českou republikou téměř zanikly po vypuknutí války na Ukrajině. V případě jaderné energetiky byl přerušen z bezpečnostních důvodů vztah s ruskou firmou TVEL, která dodávala palivo pro JE Dukovany a Temelín.⁶⁹

I přes to, že byl tendr na nový temelínský reaktor v dubnu 2014 zrušen, tehdejší ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek v září téhož roku naznačil, že za účelem snížení energetické závislosti České republiky na Rusku a nestabilní bezpečnostní situace na Ukrajině by měla být důvodem k obnovení temelínského projektu. Toto bylo v přímém kontrastu s vyjádřením tehdejšího premiéra Sobotky, který v březnu 2014 uvedl, že rusko-ukrajinská krize by neměla být spojována s tehdy probíhajícím tendrem na výstavbu nového bloku v Temelíně. Václav Pačes, tehdejší místopředseda dozorčí rady ČEZ, pochyboval nejen o myšlence výstavby nových jaderných bloků, ale i o tom, zda by výstavba skutečně přispěla k energetické nezávislosti ČR, neboť obě současné jaderné elektrárny využívají jaderné palivo od společnosti TVEL. Smlouva o dodávkách paliva se společností TVEL byla platná do roku 2020. Do roku 2011 byla dodavatelem jaderného paliva pro české jaderné elektrárny americká společnost Westinghouse.⁷⁰

⁶⁷ Jaroslav Knápek, „Energy without Russia: The Consequences of the Ukraine war and the EU Sanctions on the Energy Sector in Europe“, *Friedrich Ebert Stiftung* (2023): 2, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/20581.pdf>.

⁶⁸ *Ibid.*, 4.

⁶⁹ Jaroslav Knápek, „Energy without Russia: The Consequences of the Ukraine war and the EU Sanctions on the Energy Sector in Europe“, 5.

⁷⁰ Helena Schulzová, „Trade and energy – the conflict’s limited impact on the Czech economy“, 44.

Společnost TVEL byla do nedávna jediným dodavatelem na světě, která byla schopna vyrobit palivo pro specifický typ reaktoru v jaderné elektrárně Dukovany. Toto platilo až do vypuknutí války na Ukrajině v roce 2022, kdy Westinghouse začal s vývojem paliva potřebného pro JE Dukovany. Tato skutečnost přiměla českou energetickou společnost ČEZ zahájit z bezpečnostních důvodů jednání o novém dodavateli paliva. V reakci na geopolitickou situaci ČEZ vybral pro JE Dukovany i JE Temelín nové dodavatele jaderného paliva. Pro Temelín byla vybrána francouzská společnost Framatome a americká společnost Westinghouse, které budou dodávat palivo od roku 2024. Westinghouse je pro Českou republiku známým partnerem, který po dobu deseti let od spuštění JE Temelín dodával jaderné této elektrárně jaderné palivo. Pro Dukovany byla rovněž vybrána společnost Westinghouse jako dodavatel jaderného paliva od roku 2024, protože urychlil vývoj paliva potřebného pro dukovanskou jadernou elektrárnu. Toto rozhodnutí bylo součástí snahy o diverzifikaci dodávek jaderného paliva a snížení celkové závislosti České republiky na ruských zdrojích energie, především kvůli válce na Ukrajině. Výběr společnosti Westinghouse byl vnímán jako důležitý krok nejen pro českou energetickou bezpečnost, ale i pro celou Českou republiku.⁷¹

Rosatom

Rosatom, oficiálně známý jako Státní korporace pro jadernou energii Rosatom, je ruská státní korporace se sídlem v Moskvě. Byla založena v roce 2007 a specializuje se na jadernou energii, neenergetické zboží a high-tech výrobky. Rosatom je největším výrobcem elektřiny v Rusku, vyrábí 215,746 TWh elektřiny, což představuje 20,28 % celkové výroby elektřiny v zemi. Rosatom je také předním vývozcem jaderných technologií, připadá na něj 76 % celosvětového vývozu. K prosinci 2020 měl Rosatom ve 12 zemích ve vývoji 35 bloků jaderných elektráren.⁷² Organizační struktura Rosatomu je vertikálně integrovaná a kontroluje celý výrobní a dodávací řetězec jaderného sektoru, od těžby uranu přes nakládání s jaderným odpadem a výrobu jaderného paliva až po výstavbu, prodej a provoz reaktorů.

⁷¹ „Jaderné palivo do Dukovan bude od příštího roku dodávat americký Westinghouse“, *O energetice*, Staženo 29.5.2024, <https://oenergetice.cz/elektrarny-cr/jaderne-palivo-do-dukovan-bude-od-pristiho-roku-dodavat-americky-westinghouse>.

⁷² „Rosatom Group“, Rosatom.ru, Staženo 28.5.2024, <https://www.rosatom.ru/en/rosatom-group/>.

Tato vertikální integrace je jednou z hlavních předností Rosatomu při vývozu jaderných technologií zemím, které se snaží rozvíjet svůj jaderný sektor.⁷³

Klíčovým nástrojem Ruska v oblasti jaderné energetiky je státní společnost Rosatom. Rosatom má celé spektrum využití v mezinárodních vztazích, a to od měkké mocenské diplomacie až po využití jako energetické zbraňe. Po ruské invazi na Ukrajinu Rosatom zdůraznil, že hraje důležitou roli na globálním trhu, jelikož vede 73 projektů a je přítomen v 29 zemích. Tyto projekty zahrnují reaktory ve výstavbě, nasmlouvané nebo plánované, memorandum o porozumění a účast ve výběrových řízeních, až po plně funkční elektrárny. Rosatom a ostatní ruské společnosti, uzavřely memoranda o porozumění nebo dvoustranné dohody s 13 zeměmi, týkající se služeb nebo společného rozvoje jaderné energetiky. Mnohé z těchto projektů se zastavily v plánovací fázi nebo jsou jen pouhými vizemi v nezávazných dohodách. Navzdory veškerým snahám Rosatom čelí konkurenčním nabídkám a politickým výzvám, jako například v případě plánovaného rozšíření JE Dukovany v ČR. Rosatom byl v roce 2021 vyloučen z možné účasti v tendru z bezpečnostních obav a zprávám o zapojení ruských zpravodajských služeb v incidentu v českém muničním skladu ve Vrběticích v roce 2014. Tato rozhodnutí české vlády přišla navzdory předchozí podpoře Rosatomu a její víře v jadernou energii, která má hrát klíčový prvek v energetické bezpečnosti ČR. Rosatom reprezentuje ruské snahy o využití jaderné energetiky jako prostředku posilování politického vlivu a moci ve svět. K tomu využívá měkkou moc a diplomatické vazby, aby byly vytvořeny závislosti, které mohou v budoucnu podporovat ruské zájmy.⁷⁴

„Rusko obecně využívá spolupráci v oblasti mírového využívání jaderné energie jako prostředek k prosazování svých zájmů, zejména v zemích označovaných jako globální jih. Podobně jako Rusko poskytuje určitý typ vojenské či potravinové pomoci, které do budoucna zavazují země k vděčnosti a preferování Ruska jako zahraničního partnera, je tomu tak i s jadernou energetikou. Dva projekty Rosatomu v Evropě demonstrují tento přístup, kdy projekt výstavby finské elektrárny Hanhikivi byl po invazi Ruska na Ukrajinu zrušen, tak projekt Paks 2 v Maďarsku odráží spolupráci mezi ideologicky a mentálně spřízněnými vládami Maďarska a Ruska,“ říká Dana Drábová.⁷⁵

⁷³ „State Atomic Energy Cooperation Rosatom“, NTI, Staženo 28.5:2024, <https://www.nti.org/education-center/facilities/state-atomic-energy-cooperation-Rosatom/>.

⁷⁴ Kacper Szulecki a Indra Overland, „Russian nuclear diplomacy and its implications for energy security in the context of the war in Ukraine“, 414.

⁷⁵ Dana Drábová (Předsedkyně SÚJB), ve videorozhovoru s autorem, 21. června 2024 (nepublikované)

Od svého vzniku Rosatom si vybudoval pozici vedoucího poskytovatele klíčových služeb v energetickém odvětví a aktivně expanduje na mezinárodním trhu s jadernou energií. Mezi léty 2007 a 2017 byla zahájena výstavba deseti reaktorových bloků a v období 2009 až 2018 se podílel na 23 z 31 projektů. Rosatom zabezpečuje dodávky jaderného paliva a kontroluje 38 % světové kapacity uranu a 46 % kapacity obohacování uranu, včetně vyřazování z provozu a likvidace odpadu skrze svoji dceřinou společnost TVEL. V období 2000 až 2015 bylo Rusko dodavatelem přibližně poloviny všech mezinárodních dohod týkajících se výstavby jaderných elektráren, dodávek reaktorů a paliva, a problematiky jaderného odpadu. Hlavní konkurenti Rosatomu v oblasti jaderné energetiky, jako jsou Čína, Francie, Japonsko, Korea a Spojené státy, představují dohromady dalších 40 % trhu. Rosatom si udržuje výhodu nad ostatními díky své schopnosti působit jako „one-stop shop“. Rosatom nabízí komplexní řešení pro veškeré potřeby, včetně znalostí pro stavbu reaktorů, školení personálu, podporu v oblasti bezpečnosti, dodržování režimu nešíření jaderných zbraní a flexibilní finanční možnosti, včetně vládních úvěrových půjček. Dále je schopen zajistit odvoz vyhořelého jaderného paliva z ciziny, to z Rosatomu dělá unikátního poskytovatele této služby na trhu.⁷⁶

Role Rosatomu v globálním jaderném průmyslu je mnohostranná a zahrnuje mezinárodní vývoz domácí, výrobu energie a vývoj inovativních jaderných technologií. Na základě své angažovanosti v oblasti jaderné energetiky a svého strategického postavení na trhu je klíčovým hráčem v globálním energetickém prostředí. Rosatom zároveň demonstruje schopnost vytvářet speciální nabídky pro strategické partnery, jako je například Turecko. Pro tureckou elektrárnu Akkuyu Rosatom poprvé navrhl inovativní obchodní model nazvaný Build-Own-Operate (BOO). Tento model umožňuje Rosatomu vlastnit většinu jaderné elektrárny a garantovat cenu prodávané elektřiny, ale zároveň nese veškerá finanční, stavební a provozní rizika. Tento model vyvolal bezpečnostní otázky v důsledku speciálního extraterritoriálního statusu elektráren. Rosatom na základě komparativních výhod jako dodavatel jaderných technologií inicioval globální kampaň v oblasti jaderné energie. V této kampani spolupracují Rosatom a ruské státní instituce, jako je Rostec (Státní společnost pro podporu vývoje, výroby a vývozu high-tech produktů), za cílem posilování politického vlivu

interview).

⁷⁶ Kacper Szulecki a Indra Overland, „Russian nuclear diplomacy and its implications for energy security in the context of the war in Ukraine“, 414.

a budování moci Ruska v globálním měřítku skrze širokou síť mezinárodních projektů. To poskytuje Rusku přímou kontrolu nad strategickou energetickou infrastrukturou a reaktory, která poskytuje prostor pro uplatnění politického tlaku. Chování Rosatomu potvrzuje, že tato státní společnost je především orientovaná na zisk a má vysokou míru autonomie s rostoucí mírou soběstačnosti. Tuto skutečnost reflektuje nezávislá rozhodovací schopnost v rámci ruského státního aparátu.⁷⁷

Historie s ČR

Společnost Rosatom hraje v oblasti jaderné energetiky České republiky významnou roli, a to zejména po pádu komunismu. Působení Rosatomu v České republice bylo mnohostranné, od dodávky jaderných technologií a materiálů až po výstavbu jaderných elektráren. Od konce studené války se Rosatom v České republice podílel na různých projektech. Jedním z nejvýznamnějších projektů je přestavba jaderné elektrárny Dukovany. Výběrové řízení na tento projekt se projednávalo již několik let, přičemž Rosatom je jednou ze šesti společností, které měly o projekt zájem. Výběr dodavatele projektu byl plánován na konec roku 2022, přičemž nové reaktory by měly být v provozu od roku 2029. Zapojení Rosatomu do projektu Dukovany by bylo výhodné, jelikož má bohaté zkušenosti s jadernou elektrárnou Temelín. Tento vztah byl přínosný pro obě strany a umožnil by hladký přechod a integraci ruské technologie do českého jaderného průmyslu. Vnímání Rosatomu v České republice je smíšené, na jedné straně je Rosatom vnímán jako spolehlivý partner se cennými zkušenostmi s výstavbou a provozem jaderných elektráren. Podle samotného Rosatomu je jeho zapojení do projektu Dukovany vnímáno (Rosatomem) jako pozitivní krok k modernizaci českého jaderného průmyslu. Na druhé straně se však objevují obavy z potenciálních geopolitických problémů a ohledně kompatibility ruských technologií se západními standardy. Státní úřad pro jadernou bezpečnost v České republice uvedl, že při hodnocení zainteresovaných společností nehodnotí geopolitické aspekty a místo toho se zaměřuje na technická a bezpečnostní kritéria. Angažovanost Rosatomu v České republice přesahuje rámec projektu Dukovany. Dalším ruským zástupcem na českém jaderném trhu, kterého vlastní ruská Gazprombank je Škoda jaderné strojírenství. Škoda JS se podílí na významných domácích projektech v Dukovanech a Temelíně, ale i v zahraničí, například na Slovensku, Ukrajině

⁷⁷ Kacper Szulecki a Indra Overland, „Russian nuclear diplomacy and its implications for energy security in the context of the war in Ukraine“, 414.

a v Maďarsku. Společnost získala dotace od české vlády, to ukazuje její význam v českém jaderném průmyslu.⁷⁸

Rosatom je v ČR vnímán jako klíčový hráč ve světovém jaderném průmyslu, který nabízí odborné znalosti a pokročilé technologie v oblasti výstavby a provozu jaderných elektráren. Jeho zapojení do projektu Dukovany je některými vnímáno pozitivně vzhledem k jeho zkušenostem a ekonomického potenciálu a energetického přínosu pro Českou republiku. Avšak aktivity Rosatomu vyvolávají i obavy, zejména v souvislosti s jeho podílem na obsazení největší evropské jaderné elektrárny v ukrajinském Záporoží a jeho roli při dodávkách elektroniky pro ruskou armádu. Tyto akce vedly k sankcím ze strany USA a dalších zemí, které negativně poznamenali činnost Rosatomu a jeho pověst. Činnost Rosatomu v České republice podporuje několik dceřiných společností, včetně společnosti FSUE Atomflot, která provozuje ledoborce na jaderný pohon. A i přes to, že USA uvalily sankce pouze na jednu z dceřiných společností Rosatomu, právě zmiňovanou FSUE Atomflot, celková přítomnost a aktivity společnosti v České republice i mimo ni jsou nadále významné.⁷⁹

Rosatom měl v České republice roli významného hráče v jaderném průmyslu. Jeho snaha o zapojení se do projektů jako byla přestavba JE Dukovan nebo jeho partnerství se společností Škoda JS dokládá jeho závazek k rozvoji jaderné energetiky v České republice. Existují však bezpečnostní obavy, které by mohly vzniknout při větší integraci Rosatomu do českého jaderného průmyslu. Na druhou stranu jeho technické zkušenosti a znalosti Rosatomu by při modernizaci českého jaderného průmyslu byly uznány jako cenná aktiva, nicméně obavy převládly a Rosatom byl definitivně vyřazen v roce 2021 z možnosti účastnit se tendru na dostavbu dalších bloků JE Dukovany.

⁷⁸ András Szabó, Matej Gašparovič, Eva Čápková, a Eva Kubaniová, „THE NUCLEAR INFLUENCE. HOW RUSSIA ACTS ON THE CENTRAL EUROPEAN ENERGY MARKET“, Vsquare, 20. březen 2020, <https://vsquare.org/the-nuclear-influence-how-russia-acts-on-the-central-european-energy-market/>.

⁷⁹ Ihor Moshenets, „Can the EU and US end their dependence on Russia’s nuclear energy industry?“, *Energypost*, Staženo 28.5.2024, <https://energypost.eu/can-the-eu-and-us-end-its-dependence-on-russias-nuclear-energy-industry/>.

Tender na dostavbu nových bloků jaderné elektrárny

Dukovany

Česká republika se stejně jako ostatní členské státy Evropské unie zavázala do roku 2050 dosáhnout uhlíkové neutrality. Česká republika se ale na rozdíl od Německa rozhodla vsadit na jadernou energii, která vytváří jednu třetinu elektřiny v České republice. První myšlenky na dostavbu jaderné elektrárny přišly už v roce 2009, kdy se ČEZ rozhodl vyhlásit výběrové řízení na nové jaderné bloky v Temelíně. Tender však po pěti letech skončil obřím fiaskem. Po pěti letech a s obrovskými problémy se zákonem o zadávání veřejných zakázek se ČEZ opět rozhodl vypsat výběrové řízení, ale v tomto případě již na dostavbu jaderné elektrárny v Dukovanech, kde se jaderné bloky blížily ke konci své životaschopnosti.⁸⁰

Po fiasku se ČEZ a Ministerstvo průmyslu a obchodu rozhodlo, že tender na nový blok v Dukovanech bude vypsán s pomocí výjimky z evropské legislativy. Tato výjimka ze zákona o veřejných zakázkách podle paragrafu 29, písmene a) zní: „Zadavatel není povinen zadat veřejnou zakázku v zadávacím řízení, pokud by provedení zadávacího řízení ohrozilo ochranu základních bezpečnostních zájmů České republiky a současně nelze učinit takové opatření, které by provedení zadávacího řízení umožňovalo.“⁸¹ Tender by byl tedy vypsán tak, že technická specifikata jaderného bloku by byly natolik podrobné, že by dostavbu mohl provést jen jediný dodavatel. To by znamenalo, že by se tender nemusel řídit evropskou legislativou o hospodářské soutěži. Tento model vypsání tendru představoval tzv. maďarskou cestu, která umožnila výstavbu maďarské jaderné elektrárny Paks 2. Maďarská cesta by však představovala značné bezpečnostní riziko, nejen pro tender ale i pro samotnou Českou republiku. Před tím varovaly nejen bezpečnostní instituce, klíčoví úředníci ale i někteří politici. Nakonec se však povedlo maďarskému způsobu vypsáním tendru zamezit, protože by zakázka s největší pravděpodobností skončila v rukou státem vlastněné ruské společnosti Rosatom.⁸²

⁸⁰ František Marčík, „Plan for completion of the Dukovany nuclear power plant continues to pose a security threat“, *Heinrich Böll Stiftung*, Staženo 19. 1. 2023, <https://cz.boell.org/en/2021/06/14/plan-completion-dukovany-nuclear-power-plant-continues-poss-security-threat>.

⁸¹ § 29 odst. 1 písm. a) zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění účinném k 01.10.2016.

⁸² František Marčík, „Plan for completion of the Dukovany nuclear power plant continues to pose a security threat“, *Heinrich Böll Stiftung*, Staženo 19. 1. 2023, <https://cz.boell.org/en/2021/06/14/plan-completion-dukovany-nuclear-power-plant-continues-poss-security-threat>.

České ministerstvo průmyslu a obchodu v březnu 2021 tedy vypsaló nový tendr na dostavbu jaderné elektrárny Dukovany. Do tenderu se přihlásila Francouzská společnost EDF, korejská Hydro & Nuclear Power (KHNP), ruský Rosatom a americký Westinghouse. Společnost ČEZ do roku 2024 měla uspořádat výběrové řízení na dodavatele reaktoru a uvést blok do provozu v roce 2036. Ministerstvo průmyslu a obchodu vydalo prohlášení, že zahájení výběrového řízení na stavbu dukovanského reaktoru bude předcházet bezpečnostní posouzení jednotlivých uchazečů, a to do konce listopadu 2021. Informace, které byly požadovány do konce listopadu, zahrnovaly informace o vlastnictví a finančních indikátorech každého potenciálního hlavního dodavatele a subdodavatele a případně členů konsorcia. Mezi další informace, které bylo třeba doložit, patřilo například i jak bude zabezpečen transfer technologií, jak bude probíhat dodržování požadavků na kybernetickou bezpečnost a systém kontroly jaderné bezpečnosti a jak se bude vykonávat kontrola kvality v celém dodavatelském řetězci.⁸³

Proč byl Rosatom upřednostňován

Účast Rosatomu v tendru byla velmi podporovaná tehdeším prezidentem Milošem Zemanem, za nímž stáli představitelé domácích průmyslových firem. Ti si mysleli, že v případě výhry Rosatomu v tendru, že dodavatelsky budou mít největší šanci právě oni se na výstavbě podílet.⁸⁴ Jednou z velkých výhod Rosatomu byly zkušenosti s výstavbou reaktorů VVER-1200, který měl být postaven i v JE Dukovany. Rosatom tyto bloky už úspěšně postavil v samotném Rusku a výstavba probíhá v Turecku či Bangladéši, Maďarsku a v té době ještě ve Finsku.⁸⁵ Jedním z aspektů, které upřednostňovaly Rosatom v tendru, byla dobrá znalost technologie, jak ze strany provozovatele (ČEZ), tak ze strany českého průmyslu, řekla Dana Drábová.⁸⁶ Na tomto se shoduje i Václav Bartuška, který říká, že pokud bychom byli ochotní být „politicky v lajně“, tak získáme dodavatele, který má mnoho zkušeností s výstavbou VVER bloků v Evropě, v Rusku i jinde ve světě.⁸⁷ Podle Pavla

⁸³ World Nuclear News, „Dukovany pre-qualification round announced“, *World Nuclear News*, Staženo 19.1.2023, <https://www.world-nuclear-news.org/Articles/Dukovany-pre-qualification-round-announced>.

⁸⁴ Zuzana Kubátová, „Rosatom: Vše mimo jaderný ostrov Dukovan můžou dodat české a evropské firmy“, *Seznam Zprávy*, Staženo 12.4.2024, <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/Rosatom-cast-novych-dukovan-muzou-dodat-ceske-nebo-evropske-firmy-129762>.

⁸⁵ David Tramba, „Případ Rosatom. Nabízí solidní technologii, ale za cenu nezdravých politických a byznysových vazeb na Moskvu“, *Ekonomický deník*, Staženo 12.4.2024, <https://ekonomickydenik.cz/pripad-Rosatom-nabizi-solidni-technologie-ale-za-cenu-nezdravych-politickych-a-byznysovych-vazeb-na-moskvu/>.

⁸⁶ Dana Drábová (Předsedkyně SÚJB), ve videorozhovoru s autorem, 21. června 2024 (nepublikované interview).

⁸⁷ Václav Bartuška (Zvláštním zmocněnec pro otázky energetické bezpečnosti, Ministerstvo zahraničních

Havlíčka zde jsou dva aspekty, které by hrály Rosatomu do karet. Prvním je cena. Podle Havlíčka bychom mohli předpokládat, že nabídka Rosatomu by byla rozhodně levnější než ta od Westinghouse, a možná i nižší než cena Francouzů i Korejců. Druhým aspektem je historická zkušenost, kdy před rokem 1989 tady byla silná spolupráce, která zanechala velké zkušenosti s ruským modelem.⁸⁸ S tímto souhlasí i Martin Jirušek, který zmiňuje, že mezi hlavní výhodou Rosatomu patřilo právě to, jak české strojírenství znalo technologii, kterou Rosatom poskytoval, tak i spolupráci s ruskou stranou, kdy u nás vyrostla generace techniků, kteří ruské technologii rozumí.⁸⁹ Největší výhodou Rosatomu v možném tendru tedy byla možná, lepší cena než od konkurence, ale Rusové s cenou operují vždy, ať už se jedná o vojenskou techniku, nebo ruský plyn, dodává Laryš.⁹⁰

Hrozby spojené s Rosatomem

Hlavní riziko spočívalo v tom, že za tehdejších podmínek projektu by tendr na výstavbu druhého bloku jaderné elektrárny Dukovany s největší pravděpodobností vyhrála ruská státní společnost Rosatom nebo konsorcium, ve kterém by Rosatom byl členem, protože Rosatom by nabídl nejnižší cenu. Zapojení Rosatomu představovalo bezpečnostní riziko, na které upozorňovaly i bezpečnostní složky. Mezi potenciální hrozby vyplývající z možného zapojení Rosatomu do tendru by patřil rostoucí ruský vliv a politický tlak v České republice. Prezident Zeman i přes to navrhoval přímé zadání tendru ruské firmě podobně jako v případě Maďarska, to by pro Českou republiku znamenalo vytvoření si větší závislosti na Rusku.⁹¹ Podle anonymizovaného zdroje zde vzniká velký problém v tom, že Rosatom by tuto „českou cestu“ prodal jako „český projekt“. V Česku vládlo přesvědčení, že české firmy jako jsou ZAT Příbram nebo Škoda JS mají s výstavbou zkušenosti. Jenže dokumentace a výrobní linky, které mají jsou staré 30 let. Rosatom si byl jistý, že by Česká republika nedokázala druhý blok dostavit, Rosatom by dodal jen reaktor a Česká vláda by musela oslovit Rosatom, aby celou stavbu dodělal. Nicméně v tom by bylo velké riziko toho, že Rosatom by si řekl o

věcí ČR), v osobním rozhovoru s autorem, 24.5.2024 (nepublikované interview).

⁸⁸ Pavel Havlíček (Analytik, Asociace pro mezinárodní otázky), videorozhovor s autorem, 6. květen 2024 (nepublikované interview).

⁸⁹ Martin Jirušek (Odborný asistent – Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií, MUNI), ve videorozhovoru, 13. květen 2024 (nepublikované interview).

⁹⁰ Martin Laryš (Výzkumný pracovník, Ústav mezinárodních vztahů), videorozhovor s autorem, 21. května 2024 (nepublikované interview).

⁹¹ „Jednosměrný Ruský Tunel: Možné Svěření Stavby Nových Jaderných Zdrojů Rusku Jako Největší Hrozba Pro Suverenitu Státu v Polistopadové Historii České Republiky“, *European Values* (2020): 9, Staženo 24.6.2024, https://europeanvalues.cz/wp-content/uploads/2020/11/JEDNOSMERNY_RUSKY_TUNEL.pdf.

více peněz a mohl by chtít i něco „jiného“ z jiného odvětví než jaderná energetika. Velké nebezpečí také bylo samotné prosazování „české cesty“ a to v tom, že prosazování jiné nabídky (dražší a která by nezajišťovala většinou výrobu českých firem) by se politikům nemuselo vyplatit.⁹²

Maďarsko se v souvislosti se zapojením Rosatomu do jaderného projektu setkala s několikaletým zpožděním a nepříznivými podmínkami, a to i přes to, že Maďarsko je blízkým spojencem Ruska v Evropské unii. Podobně se s problémy potýkaly ve spřátelených zemích i další ruské projekty, například v Bělorusku. Toto v České republice vyvolává pochybnosti o spolehlivosti Rosatomu, zejména při zohlednění napjatých česko-ruských vztahů.⁹³ „Maďarsko v roce 2014 podepsalo smlouvu na výstavbu dvou jaderných bloků Paks 5 a 6 s dokončením v roce 2026. To pravděpodobně nestihnou a termín se posouvá nejspíše o celou dekádu. Toto je největší rozdíl mezi ruskou společností a společností americkou či francouzskou. Pro západní firmy by takovéto zpoždění bylo poškození reputace, Rosatomu je to však jedno,“ uvedl Bartuška.⁹⁴

Pokud by Česká republika ve svých plánech již byla ekonomicky a energeticky závislá na dokončení projektu a výstavba jaderného bloku se kvůli jakýmkoli sporům záměrně zpozdila nebo přerušila, mohlo by to Rusku umožnit vyvíjet politický tlak na Českou vládu. Mezi další problémy spojené s vítězstvím Ruska v tendru by mohlo být rozrůstání vlivových a zpravodajských aktivit, kdy by Rusko nasměrovalo do České republiky významné zpravodajské, finanční a vlivové prostředky. Česká republika by se otevřela intenzivnímu lobbování a možnému vydírání českých politiků a úředníků.⁹⁵ „Mohou tady (Rusové) vyvíjet další činnost, například špionážní, nebo jinou problematickou činnost. Rosatom by dostal přístup ke spoustě citlivým informacím o energetickém sektoru, průmyslu, o firmách působících v jaderném sektoru, mohli by vykonávat průmyslovou špionáž. Tyto informace by pak mohli využít jako nátlakový bod,“ uvedl Martin Jirušek.⁹⁶

⁹² Interview s anonymem, 9. květen 2024 (Chráněný zdroj).

⁹³ „Jednosměrný Ruský Tunel: Možné Svěření Stavby Nových Jaderných Zdrojů Rusku Jako Největší Hrozba Pro Suverenitu Státu v Polistopadové Historii České Republiky“, 9.

⁹⁴ Václav Bartuška (Zvláštním zmocněncem pro otázky energetické bezpečnosti, Ministerstvo zahraničních věcí ČR), v osobním rozhovoru s autorem, 24.5.2024 (nepublikované interview).

⁹⁵ „Jednosměrný Ruský Tunel: Možné Svěření Stavby Nových Jaderných Zdrojů Rusku Jako Největší Hrozba Pro Suverenitu Státu v Polistopadové Historii České Republiky“, 9-11.

⁹⁶ Martin Jirušek (Odborný asistent – Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií, MUNI), ve videorozhovoru, 13. květen 2024 (nepublikované interview).

Mezi možná geopolitická rizika by podle Bartušky mohlo patřit diktování podmínek v případě, že by Česká vláda jednala proti zájmům Ruska. Rusko by mohlo například vyžadovat schengenská víza a podobně.⁹⁷ Stejný problém vyzdvihuje i Jirušek, který uvádí, že kvůli samotné velikosti projektu se do České republiky může dostat mnoho osob, nad kterými Česká republika nemusí mít úplnou kontrolu a Rusko v České republice může začít zakládat dceřiné společnosti, ve kterých budou pracovat tito lidé.⁹⁸ Mezi další rizika patří, že uchazeč nemusí být schopen ani ochoten blok včas dostavět, stavbu bude záměrně prodlužovat. Tím by se zvýšila pravděpodobnost, že projekt nikdy nebude dokončen. To by mohlo vést k finančním ztrátám a nutnosti rychlé změny energetické strategie Česka k jiným zdrojům energie.⁹⁹ Podle anonymizovaného zdroje je velkým problémem právě možnost odstoupení Rosatomu od projektu, kdy by česká vláda musela obhájit, že projekt za miliardy korun nebude. To by byla velká páka nad českou vládou, která by mohla vést i k rozkladu systému.¹⁰⁰

Hlavní aktéři prosazování Rosatomu

Škoda JS

Škoda JS je zakládající společností jaderného oboru v ČR a disponuje unikátními znalostmi, které jí umožňují působit v celém životním cyklu jaderných elektráren. Je schopna jako jediná firma v ČR plně zajistit dodávku jaderného ostrova, tedy klíčové části elektrárny s reaktorem a veškerou důležitou technologií. ŠKODA JS realizuje celou řadu projektů tzv. na klíč, od návrhu přes výrobu až po spuštění a testování, a následně poskytuje komplexní servis po celou dobu provozu. V oblasti servisu společnost dlouhodobě působí jako hlavní dodavatel komplexní údržby a oprav bloků jaderných elektráren Dukovany a Temelín.¹⁰¹ Škoda JS, která se chtěla podílet na dostavbě jaderné elektrárny Dukovany a je vlastněná v Nizozemsku registrovanou ruskou firmou OMZ B.V., ve vedoucích pozicích jsou jak

⁹⁷ Václav Bartuška (Zvláštním zmocněnec pro otázky energetické bezpečnosti, Ministerstvo zahraničních věcí ČR), v osobním rozhovoru s autorem, 24.5.2024 (nepublikované interview).

⁹⁸ Martin Jirušek (Odborný asistent – Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií, MUNI), ve videorozhovoru, 13. květen 2024 (nepublikované interview).

⁹⁹ „Jednosměrný Ruský Tunel: Možné Svěření Stavby Nových Jaderných Zdrojů Rusku Jako Největší Hrozba Pro Suverenitu Státu v Polistopadové Historii České Republiky“, 11.

¹⁰⁰ Interview s anonymem, 9. květen 2024 (Chráněný zdroj).

¹⁰¹ „Škoda JS“, *Czech Power Industry Alliance*“, Staženo 10.7.2024, <https://www.cpia.cz/skoda-js/>.

Rusové tak i Češi ale 85 % akcií vlastní Gazprombank.¹⁰² „To je nejvýznamnější česká jaderná firma a její zástupci velmi intenzivně lobbovali proto, aby to Rosatom vyhrál,“¹⁰³ dodává Dana Drábová.

Aliance české energetiky

Česká energetická aliance, do níž patří významné průmyslové firmy jako Škoda Praha, Škoda JS, Doosan Škoda Power, Královopolská RIA a ZVVZ Group, podepsala v roce 2017 dohodu o spolupráci s ruskou státní společností Rosatom. K podpisu došlo v Moskvě a memorandum o porozumění mělo za cíl podpořit spolupráci v oblasti jaderné energetiky. Konkrétně usiluje o zapojení členů aliance do mezinárodních a domácích projektů Rosatomu. Rosatom zároveň projevuje zájem podílet se na výstavbě nových bloků jaderných elektráren v České republice. České společnosti již s Rosatomem spolupracovali na modernizacích a rekonstrukcích ruských a ukrajinských jaderných bloků, ale účast na tuzemské stavbě je podle bývalého ředitele JE Dukovany Aleše Johna něco kvalitativně jiného.¹⁰⁴ Dle anonymního zdroje však při snaze Rosatomu získat podporu v tendru na dostavbu JE Dukovany Rosatom nabídl, že do Dukovan dodá jen reaktor a české firmy postaví zbytek a české firmy (*Aliance – poznámka autora*) tuto možnost začaly prosazovat. Rosatom věděl, že české firmy by tento projekt nedokázaly samy postavit a museli bychom se obrátit na Rusko s prosbou o pomoc. Rosatom by následně vše dostavil, nicméně bylo by to dražší a vyskytla by se tu šance Rusku Českou republiku „vydírat“ i v jiných oblastech, než je jaderná energie, protože žádný jiný dodavatel by to tohoto projektu nešel.¹⁰⁵

¹⁰² Ondřej Soukup a Kirill Ščeblynkin, „Američané uvalili sankce na první českou firmu. Škoda JS má problém kvůli Rusku“, *Aktuálně.cz*, Staženo 29.6.2024, <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/american-uvaili-sankce-na-prvni-ceskou-firmu-skoda-js-ma-p/r~80b42fde70e611e68d00002590604f2e/>.

¹⁰³ Dana Drábová (Předsedkyně SÚJB), ve videorozhovoru s autorem, 21. června 2024 (nepublikované interview).

¹⁰⁴ „Aliance české energetiky a Rosatom podepsaly dohodu o spolupráci“, *O energetice*, Staženo 3.7.2024, <https://oenergetice.cz/rychle-zpravy/aliance-ceske-energetiky-a-rosatom-podepsaly-dohodu-o-spolupraci>.

¹⁰⁵ Interview s anonymem, 9. květen 2024 (Chráněný zdroj).

Prezident Miloš Zeman a jeho okolí

Mezi zastánce Rosatomu patřil i prezident Miloš Zeman, který zastával prosazení tzv. maďarské cesty, to by znamenalo, že by stát zadal dostavbu dalších bloků JE Dukovany Rosatomu bez výběrového řízení tak, jak se stalo v Maďarsku s JE Paks 2. „Rusové v České republice měli na své straně prezidenta, který byl docela otevřeně na jejich straně, Martina Nejedlého, který byl na Hradě a stejně tak příznivce v komunistické straně a u Tomia Okamury,“ dodává Václav Bartuška.¹⁰⁶ Na druhou stranu jak Dana Drábová tak Václav Bartuška se shodují na tom, že Miloš Zeman pravděpodobně netrpěl žádnou velkou afinitou k Rosatomu. Miloš Zeman podle nich pravděpodobně jen chtěl vyhovět zástupcům českého průmyslu.¹⁰⁷¹⁰⁸ Nicméně Bartuška zmiňuje, že Rusové nepochybně chtěli mít s Českou republikou podobnou smlouvu jako mají s Maďarskem.¹⁰⁹ „Miloš Zeman se rád prezentoval jako někdo, kdo myslí a podporuje český průmysl, proto bylo možné, že se Zeman snažil prosadit Rosatom, aby se zalíbil některým hráčům, kteří by se mohli na výstavbě podílet,“ zmiňuje Martin Jirušek.¹¹⁰ Miloš Zeman byl obklopen lidmi s vazbami na Rusko, jako byl například jeho poradce Martin Nejedlý, který žil deset let v Rusku, o čemž nejsou žádné zprávy, a následně působil jako oficiální zástupce společnosti Lukoil v České republice. Přestože je Lukoil v soukromém vlastnictví, považuje se za společnost se silným propojením na ruskou politiku a její činnost je částečně ovlivněna touto skutečností. Miloš Zeman vystupoval především jako populist a představoval podporu účasti především ruských firem s podporou českého průmyslu. Jeho postoj byl vnímán jako čistě proruský, který se rétoricky opíral o průmyslové lobby, které bylo vytvořeno prostřednictvím společností asociovaných s Atomexportem. Zájmy průmyslových skupin zastupovalo kromě samotných firem také Ministerstvo průmyslu a obchodu a zájmová sdružení. Rosatom navíc navrhoval vybudování továrny na jaderné palivo, která by zásobovala nejen Českou republiku ale i další země

¹⁰⁶ Václav Bartuška (Zvláštním zmocněncem pro otázky energetické bezpečnosti, Ministerstvo zahraničních věcí ČR), v osobním rozhovoru s autorem, 24.5.2024 (nepublikované interview).

¹⁰⁷ Václav Bartuška (Zvláštním zmocněncem pro otázky energetické bezpečnosti, Ministerstvo zahraničních věcí ČR), v osobním rozhovoru s autorem, 24.5.2024 (nepublikované interview).

¹⁰⁸ Dana Drábová (Předsedkyně SÚJB), ve videorozhovoru s autorem, 21. června 2024 (nepublikované interview).

¹⁰⁹ Václav Bartuška (Zvláštním zmocněncem pro otázky energetické bezpečnosti, Ministerstvo zahraničních věcí ČR), v osobním rozhovoru s autorem, 24.5.2024 (nepublikované interview).

¹¹⁰ Martin Jirušek (Odborný asistent – Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií, MUNI), ve videorozhovoru, 13. květen 2024 (nepublikované interview).

Evropské unie. Celkově se tyto firmy i Miloš Zeman snažili prosadit skutečnou realizaci výstavby nových jaderných kapacit v Dukovanech a Temelíně.¹¹¹

Lex Dukovany

Nový zákon tzv. Lex Dukovany počítá s bezpečnostními zárukami přechodu České republiky k nízkouhlíkové energetice. Na základě tohoto zákona se nebudou moci ruské a čínské firmy účastnit tendru o dostavbu druhého bloku JE Dukovany. Zákon počítá s tím, že tendru se budou moci zúčastnit jen firmy/státy, které přistoupily k mezinárodní dohodě o vládních zakázkách z roku 1996, mezi které Rusko ani Čína nepatří. To znamená, že na stavbu ale ani na údržbu nového bloku se nebudou moci použít technologie od těchto dodavatelů.¹¹²

Zákon uvádí: „*Ministerstvo návrh na uzavření smlouvy o výkupu nepředloží, pokud by uzavření smlouvy mohlo ohrozit bezpečnost, svrchovanost nebo jiný životně důležitý zájem státu, životy, zdraví, významné majetkové hodnoty, energetickou bezpečnost státu a dlouhodobou stabilitu dodávek energií nebo by výrazně ohrožovalo jiný významný veřejný zájem. K posouzení této otázky si Ministerstvo může vyžádat vyjádření od ostatních orgánů veřejné moci.*“¹¹³

Výbuch muničního skladu ve Vrběticích

Výbuch muničního skladu ve Vrběticích se stal klíčovým zlomem ve vztazích mezi Českou republikou a Ruskem. Přestože k samotnému incidentu došlo již v roce 2014, skutečnosti tohoto případu, zejména zapojení ruských tajných služeb, konkrétně GRU, byly odhaleny až po několika letech. Až v roce 2021 tehdejší premiér Andrej Babiš společně s ministrem zahraničí Janem Hamáčkem oznámili na tiskové konferenci, že za výbuchem stály ruské

¹¹¹ Karel Svoboda, „Rosatom and the Czech Nuclear Dilemma: The Case of Economic Statecraft or a Business Expansion?“, *Conference: Geopolitics of Energy* (červen 2021): 10–11, Staženo 4.7.2024, https://www.researchgate.net/publication/352815999_Rosatom_and_the_Czech_Nuclear_Dilemma_The_Case_of_Economic_Statecraft_or_a_Business_Expansion.

¹¹² „V účinnost vstoupí Lex Dukovany, z dostavby Dukovan vyloučí ruské a čínské firmy“, *O energetice*, Staženo 4.7.2024, <https://oenergetice.cz/jaderne-elektrarny/v-ucinnost-vstoupi-lex-dukovany-z-dostavby-dukovan-vylouci-ruske-a-cinske-firmy>.

¹¹³ § 3 odst. 6 zákona č. 165/2012 Sb., o opatření k přechodu České republiky k nízkouhlíkové energetice a o změně zákona č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie, ve znění pozdějších předpisů. <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=191923&pdf=1>.

tajné služby.¹¹⁴ Dne 16. října 2014 ve Vrbětících na Zlínsku došlo k výbuchu muničního skladu č. 16. Sklad, který měla firma Imex Group z Ostravy pronajatý od státního podniku Vojenského technického ústavu, sloužil ke skladování pěchotní a dělostřelecké munice. O dva týdny později výbuchy pokračovaly ve skladu č. 12. Na výbuchu se podíleli agenti ruské vojenské rozvědky GRU jednotky 29155, Anatolij Čepigin a Alexandr Miškin. Agenti této jednotky se podíleli na destabilizačních aktivitách v Evropě a po celém světě. Mezi jejich činy patří podvratné operace v Moldavsku, neúspěšný puč v Černé Hoře v roce 2016 a otrava obchodníka se zbraněmi Emiliana Gebreva v Bulharsku. Tato jednotka rovněž nabízela peníze Tálibánu za útoky na koalici síly v Afghánistánu a v roce 2018 se pokusila v britském Salisbury otrávit nervově paralytickou látkou novičok bývalého dvojitého agenta Sergeje Skripala a jeho dceru. Tři dny před výbuchem, 13. října 2014, přiletěli pravidelnou linkou z Moskvy do České republiky.¹¹⁵ V dubnu 2021 v reakci na útok agentů ruské GRU na Vrbětice česká vláda vyloučila z tendru o dostavbu nového bloku JE Dukovany ruský Rosatom, oznámil tak ministr průmyslu a obchodu Karel Havlíček spolu s premiérem Andrejem Babišem.¹¹⁶ „Zveřejnění výsledků vyšetřování výbuchů vrbětických muničních skladů bezpochyby zasadilo vzájemné vztahy mezi Českou republikou a Ruskou federací do nového rámce, který symbolizovalo hromadné vyhoštění ruských zpravodajských důstojníků působících pod diplomatickým krytím v ČR v rámci ruské diplomatické mise,“¹¹⁷ píše Bezpečnostní informační služba ve své výroční zprávě za rok 2021.

Vyloučení Rosatomu

Incident způsobil vážné bezpečnostní obavy týkající se působení Ruské federace na českém území a jejího vlivu na kritickou infrastrukturu. Na základě těchto zjištění se česká vláda rozhodla přijmout opatření k zajištění národní bezpečnosti. V usnesení č. 394 ze dne 19. dubna 2021 česká vláda rozhodla, že bezpečnostní dotazník bude odeslán pouze třem potenciálním dodavatelům z Francie (Électricité de France), Jižní Koreje (Korea Hydro &

¹¹⁴ Karel Svoboda, „Rosatom and the Czech Nuclear Dilemma: The Case of Economic Statecraft or a Business Expansion?“, 12.

¹¹⁵ Veronika Krátka Špalková et al., „Mapování aktérů a narativů o vrbětické kauze v českém a slovenském informačním prostoru“, *Evropské Hodnoty (2023): 8–10, Staženo 10.7.2024*, https://europeanvalues.cz/wpcontent/uploads/2023/09/REPORT_cz_Mapovani_akteru_a_narativu_o_Vrbetic_ke_kauze_v_ceskem_a_slovenskem_informacnim_prostoru-update-2.pdf.

¹¹⁶ Josef Kopecký, „Vláda vyloučila Rosatom z možnosti stavět nový blok v Dukovanech“, *iDnes.cz*, Staženo 10.7.2024, https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/jednani-vlady-vybuch-vrbetice-rusko-gru-tendr-dukovany-bis.A210419_060404_domaci_kop.

¹¹⁷ BIS, „Výroční zpráva 2021“, *Bezpečnostní informační služba (2021): 10*, Staženo 14.5.2024, <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2021-vz-cz-2.pdf>.

Nuclear Power Company) a Spojených států (Westinhouse Electric Company LLC.). Toto rozhodnutí znemožnilo Rosatomu a jakékoli jeho dceřiné společnosti účastnit se tendru na dostavbu druhého bloku JE Dukovany. Tento krok byl vyvrcholením dlouhodobé obavy o bezpečnost a politickou nezávislost České republiky, které by mohly být ohroženy, pokud by se Rosatom podílel na tak důležitém projektu, jakým je dostavba jaderné elektrárny. Vyloučení Rosatomu bylo tedy nezbytným opatřením k zajištění bezpečnosti České republiky, a zároveň k posílení důvěryhodnosti české vlády v očích české veřejnosti i zahraničních spojenců.¹¹⁸¹¹⁹ Mimo jiné BIS upozorňovala na nekalé praktiky ve své výroční zprávě za rok 2021, že: „Při zadávání veřejných zakázek docházelo v několika oblastech ke zvýhodňování některých dodavatelů, souvisejícímu vyvádění finančních prostředků či získávání neoprávněného prospěchu ze strany osob, které o zadání zakázek rozhodovaly. Zvýhodňování bylo uskutečňováno např. poskytováním neveřejných materiálů či úpravou zadávacích podmínek, přičemž příčinou byla často existence osobních vazeb představitelů zadavatelů a dodavatelů. Častým způsobem byly nákupy nadhodnocených či nepotřebných poradenských, marketingových, IT či právních služeb.“¹²⁰

Důsledky vyřazení Rosatomu

Už v roce 2020, rok před samotným vyloučením Rosatomu z účasti v tendru, BIS varovala, že „Největší hrozbu pro projekt představovala potenciální účast subjektů, u kterých existovalo odůvodněné riziko, že budou zneužívat své postavení k prosazování vlastních zájmů nebo zájmů třetí strany (typicky geopolitické zájmy cizí státní administrativy) na úkor zájmů českých.“¹²¹ BIS varovala před možným rizikem ovlivňování příprav projektu a rozhodování o parametrech tendru a podstatných otázkách, kde BIS zaznamenala „snahu získávat interní informace z prostředí české státní správy a subjektů zapojených do přípravy projektu. Zároveň pokračovaly aktivity, které měly za cíl ovlivnit mediální prostor a rovněž osoby s klíčovým vlivem na rozhodování. Nejednalo se o cestu běžného lobbingu, ale naopak byla evidentní snaha zakrýt původ informací objevujících se v médiích, k čemuž

¹¹⁸ „Netransparentní projekt rozšíření jaderné elektrárny Dukovany“, *Transparency International*, Staženo 10.7.2024, <https://www.transparency.cz/kauzy/netransparentni-projekt-dostavby-jaderne-elektrarny-dukovany/>.

¹¹⁹ „Usnesení vlády České republiky“, *Vláda České republiky*, Staženo 10.4.2024, <https://www.mpo.gov.cz/assets/cz/energetika/jaderna-energetika-a-nove-jaderne-zdroje/rozvoj-novych-jadernych-zdroju/2021/4/IHOAC2AAUMDS.pdf>.

¹²⁰ BIS, „Výroční zpráva 2021“, *Bezpečnostní informační služba* (2021): 18.

¹²¹ BIS, „Výroční zpráva 2020“, *Bezpečnostní informační služba* (2020): 19.

byly využívány zdánlivě nezávislé osoby.¹²² Předpokládané vyloučení ruské společnosti Rosatom z tendru na stavbu nového bloku jaderné elektrárny Dukovany by mohlo snížit šance na úspěšné dokončení projektu. Důvodem byly technické požadavky, které počítali s blokem o výkonu do 1200 megawattů, aby i při rozšíření elektrárny bylo dostatek chladicí vody z blízké přehrady. Rosatom byl po vyloučení Číny jediným dodavatelem schopným vyrobit reaktor s výkonem 1200 MW. Zbývající kandidáti, EDF, Westinghouse a KHNP, mají k dispozici pouze návrhy na větší bloky. Ty by teoreticky mohly být upraveny tak, aby splňovaly požadavky tendru, ale nejprve by museli získat potřebnou certifikaci, která by značně navýšila celkové náklady.¹²³ Nicméně jak uvádí Dana Drábová v rozhovoru pro Hospodářské noviny v roce 2021: „Když se podíváte na jejich webové stránky a PR články (Rosatomu – pozn. autora), tak to tak opravdu může vypadat. Ale technicky je srovnatelný s ostatními.“¹²⁴ Podle odborníka na energetiku a bývalého ředitele ČEZ Jaroslava Míla, technické parametry hrály ve prospěch Rosatomu jen na papíře. V článku Deníku N Míl poukazuje například na to, že francouzská společnost EDF vyvíjí reaktory, které by mohly splňovat požadavky tendru pro vlastní potřebu. To by znamenalo, že Česká republika by nemusela poskytnout další finanční prostředky na vývoj a homologaci upravené verze těchto reaktorů. Tím by se výrazně snížily celkové náklady spojené s přizpůsobením technologie konkrétním potřebám české infrastruktury. Toto by mohlo být ekonomicky výhodné pro celý projekt. Ve skutečnosti i ostatní společnosti by byly schopny po technické stránce zajistit výstavbu druhého bloku JE Dukovany. Vyřazení Rosatomu z tendru bude mít i značný vliv na celkový proces výstavby bloků. Jak uvádí Václav Bartuška, „hlavním rozdílem mezi ruským Rosatomem a americkou nebo francouzskou společností je ten, že v případě zpoždění výstavby, pro západní to znamená poškození jejich reputace, ale Rosatomu by to vůbec nedělalo vrásky na čele.“¹²⁵ Vyřazení Rosatomu z tendru na dostavbu druhého bloku JE Dukovany může znamenat celkové procesní zlehčení a přináší do celého tendru jistotu a stabilitu. Avšak podle tehdejšího vicepremiéra Karla Havlíčka je vyloučení Rosatomu z účasti na tendru ekonomicky nevýhodný krok. Hlavlíček v rozhovoru pro Deník N uvedl,

¹²² Ibid., 20.

¹²³ „Analytik: Šance na dokončení tendru na Dukovany se vyloučením Rosatomu snižuje“, *O energetice*, Staženo 11.7.2024, <https://oenergetice.cz/jaderna-elektrany/analytik-sance-na-dokonceni-tendru-na-dukovany-se-vyloucenim-rosatomu-snizi>.

¹²⁴ Petr Lukáč, „Rosatom je nahraditelný, jeho vyřazení tendr na blok v Dukovanech zjednoduší, říká Dana Drábová“, *Aktuálně.cz*, Staženo 15.7.2024, <https://archiv.hn.cz/c1-66911990-rosatom-je-nahraditelny-jeho-vyrazeni-tendr-na-blok-v-dukovanech-zjednodusi-rika-dana-drabova>.

¹²⁵ Václav Bartuška (Zvláštním zmocněncem pro otázky energetické bezpečnosti, Ministerstvo zahraničních věcí ČR), v osobním rozhovoru s autorem, 24.5.2024 (nepublikované interview).

že se domnívá, že vyřazení Rosatomu by mohlo negativně ovlivnit tendr. Proti tomuto tvrzení se ohradil bývalý zmocněnec pro jadernou energetiku Jaroslav Míl, který stejný pohled na věc nesdílí. Opozice i bezpečnostní odborníci podporovali vyloučení ruské státní firmy, Havlíček však varuje, že vyloučení Rosatomu může vést k zvýšení ceny dostavby druhého bloku JE Dukovany. „Jasně jsme řekli, že z pohledu technologického je Rosatom kvalitním dodavatelem, má reference a díky většímu počtu uchazečů snížíme cenu,“ uvedl Havlíček, aniž by specifikoval konkrétní finanční dopady. Jaroslav Míl však nesouhlasí s argumentem, že by snížení konkurence vedlo k vyšším nákladům a kritizuje snahu obhájit účast Rosatomu v tendru tím, že by to mělo snížit cenu a zvýšit konkurenci.¹²⁶ Jednou z výhod, kterou by Rosatom mohl přinést, byla možnost výstavby továrny na jaderné palivo zásobující české jaderné elektrárny a další země Evropské unie, to se však po vyloučení Rosatomu z tendru neuskuteční.¹²⁷ „Vyřazením Rosatomu z tendru tak česká strana v první řadě vyřazuje především svůj národní průmysl,“ říká Rosatom.¹²⁸

Závěr

Ruská diplomacie v oblasti jaderné energie představuje kombinaci tvrdé energetické zbraně a měkké moci. Rusko toho využívá k posílení své politické a ekonomické pozice ve světě. V kontextu současné války na Ukrajině a ruského využívání energetických zdrojů jako nástroje politického tlaku je důležité rozlišovat mezi tvrdým a měkkým uplatňováním moci. Tvrdá energetická zbraň zahrnuje přímé využití energetických zdrojů k dosažení politických cílů. To může představovat omezení dodávek, zvýšení cen nebo manipulaci s energetickými toky jako nástrojem ovlivňování zemí závislých na ruských dodávkách. Tento přístup může být vnímán agresivně a jako závislý na krátkodobých politických cílech Ruska. Na druhé straně měkká moc představuje v širší strategii budování mezinárodních vztahů a vlivu pomocí ekonomických vazeb a technologických znalostí. Rusko skrze Rosatomu a jiné energetické subjekty nabízí středním a nízkopříjmovým zemím přístup k jaderné

¹²⁶ Michal Tomeš, „Vyloučení Rosatomu prodraží Dukovany, obává se Havlíček. Není to soutěž na nákup rohlíků do fabriky, oponuje Míl“, *Deník N*, Staženo 19.7.2024, <https://denikn.cz/607822/vyloucení-rosatomu-prodraží-dukovany-obava-se-havlicek-neni-to-soutez-na-nakup-rohliku-do-fabriky-oponuje-mil/>.

¹²⁷ Karel Svoboda, „Rosatom and the Czech Nuclear Dilemma: The Case of Economic Statecraft or a Business Expansion?“, 11.

¹²⁸ „ČEZ uvedl, že rozumí rozhodnutí vlády vyřadit z tendru na Dukovany Rosatom“, *O energetice*, Staženo 20.7.2024, <https://oenergetice.cz/jaderne-elektrarny/cez-uvodl-ze-rozumi-rozhodnuti-vlady-vyradit-z-tendru-na-dukovany-rosatom>.

technologii, financování a znalostem, to vede k budování dlouhodobých partnerství a zvyšování závislosti cílových zemí na ruských technologiích a energetických řešeních. Mezinárodní aktivity Rosatomu lze tedy chápat jako tvrdou energetickou zbraň, ale i jako měkkou moc, které jsou součástí ruského energetického statecraftu. Jaderná energie se v tomto kontextu stává klíčovým prvkem ruského strategického vlivu v dekarbonizujícím se světě. To se může jevit jako často přehlížený trumf Ruska ve snaze upevnit svou globální pozici.¹²⁹

Ruská státní společnost Rosatom je často využívána jako nástroj zahraniční politiky Ruska, a to zejména v situacích, kdy je to pro Rusko výhodné. Rosatom se může efektivně použít jako prostředek politického nátlaku, a to především v zemích, kde již probíhá výstavba nebo je jaderná elektrárna již postavena. Rosatom v Evropské unii lze jen stěží použít jako tvrdá politická zbraň, protože závislost na jaderné energetice nedosahuje takové výše jako například na ropě či plynu. Zároveň v EU dochází z bezpečnostních důvodů k postupnému opuštění od ruských energetických zdrojů, zvláště po rozpoutání války na Ukrajině od roku 2014.

Prostřednictvím Rosatomu si Rusko dokáže zajistit přístup k zemi, ve které bude stavět jadernou elektrárnu, na několik let dopředu, a to v různých intenzitách v závislosti na konkrétních podmínkách smlouvy, kterou s danou zemí podepíše. Tyto smlouvy mohou zahrnovat široké spektrum závazků a spolupráce, například finanční půjčky na výstavbu jaderné elektrárny, smlouvy typu BOO (build-own-operate), dodávky reaktorů nebo dodávky a likvidaci jaderného paliva. Každý z těchto prvků umožňuje Rusku vyvíjet určitou míru vlivu a získat přítomnost v energetickém sektoru cílové země. Ruská přítomnost na těchto projektech posiluje jeho dlouhodobý vliv a strategickou pozici v regionu.

K dosažení svých cílů se Rosatom snaží získat elity v cílových státech na svoji stranu a tím si vytvořit základnu podporovatelů, kteří budou za Rosatom lobbovat v případných tendrech. V případě České republiky měl Rosatom podporu nejen od tehdejšího prezidenta Miloše Zemana, ale také od jeho blízkých spolupracovníků v čele s Martinem Nejedlým a od významných představitelů českého průmyslu, včetně ministra průmyslu a obchodu Karla

¹²⁹ Kacper Szulecki a Indra Overland, „Russian nuclear diplomacy and its implications for energy security in the context of the war in Ukraine“, 417.

Havlíčka. Další technikou, kterou Rosatom využíval k získání si vlivu a ke snaze prosazení se v tendru na dostavbu JE Dukovany obsahují veškeré znaky konceptu economic statecraft.

Rosatom se snažil využít ve svůj prospěch i existující firmy v České republice, se kterými má dobré vztahy, nebo jsou dokonce vlastněny jinými ruskými společnostmi. Tyto firmy potom prosazovaly Rosatom v tendru, jelikož s ním mají již bohaté zkušenosti, protože spolupracovaly s Rosatomem na mnoha projektech v minulosti a chtěly se na výstavbě JE Dukovany podílet. Mezi tyto spřátelené podniky patří například Škoda JS, která je vlastněna ruskou Gazprombank a je jedním z klíčových partnerů Rosatomu v regionu. Spolupráce s tuzemskými firmami Rosatomu zajišťuje významný vliv a přístup na český trh a také technickou podporu při výstavbě. A to vše v období, kdy v Evropské unii probíhá snaha se odpoutat od ruského plynu a ropy.

Přestože potenciál pro využití jako zbraně ve srovnání s komoditami jako plyn a ropa není tak výrazný, Rosatom je pro Rusko klíčovým nástrojem zahraniční politiky. Pokud by nebylo bezpečnostních rizik a faktu, že se Rusko podílelo na výbuchu muničního skladu ve Vrbětících, Rosatom by pravděpodobně tendr na dostavbu druhého bloku jaderné elektrárny Dukovany vyhrál, a to i přes nesouhlas některých organizací a opozice. Ti, kteří stáli za prosazováním zájmů Rosatomu, nebyli primárně motivováni politickými cíli, ale spíše snahou vyhovět ekonomickým zájmům českého průmyslu. Přestože dostavba druhého bloku JE Dukovany Rosatomem by nepředstavovalo přímou zásadní energetickou ani jinou bezpečnostní hrozbu, například v podobě ruské možnosti okamžitého vypnutí jaderné elektrárny, Rusko by mohlo využívat Rosatom jako nástroj dlouhodobého nátlaku na Českou republiku. To by se mohlo negativně projevit při rozhodování České republiky v otázkách týkajících se Ruska, například sankcí, vzhledem k tomu, že dostavba Dukovan by pravděpodobně představovala jednu z největších investic České republiky. Tak velká finanční investice by mohla být pro Rusko esem v rukávu a umožnila by Rusku vyvíjet tlak na českou politiku a strategická rozhodnutí ve prospěch Ruska.

Tehdejší prezident Miloš Zeman, který byl výrazným podporovatelem českého průmyslu, se snažil prosadit tzv. „maďarskou cestu“. Chtěl, aby Rosatom získal zakázku, pokud možno bez výběrového řízení, jelikož tím by byla účast českých společností na výstavbě jaderné elektrárny zaručena a s největší pravděpodobností by představovala i nákladově efektivnější

variantu. Zároveň Zeman zastával i pragmatický přístup, a to takový, že Česká republika již má zkušenosti s ruskou technikou a Rusko má kapacity pro stavbu reaktorů potřebných pro Dukovany, na rozdíl od západní konkurence.

Obřím rizikem vítězství Rosatomu v tendru by byla samotná smlouva podepsaná s Rosatomem, která by mohla obsahovat aspekty, které by v případě porušení nebyly snadno vymahatelné. Nevymahatelnost smlouvy by mohla být destabilizační pro českou vládu, která by se tím ocitla ve velmi složité situaci, kdy by musela vysvětlit proč největší projekt v České republice nebude dokončen a s největší pravděpodobností bude o mnoho dražší, než se předpokládalo. Alternativně by Česká republika mohla být nucena přistoupit na nové ruské podmínky, které by nemusely být finanční nebo týkající se jaderného sektoru, ale mohly by zahrnovat jiné politické a strategické závazky vůči Rusku. To by mohlo značně zkomplikovat realizaci celého projektu a zároveň by se tím značně posílil vliv Rosatomu a Ruska v České politice.

V nadcházejících letech se Česká republika bude čím dál tím více orientovat na bezuhlíkovou energetiku. Tím se bude zvyšovat i význam jaderné energie v energetickém mixu ČR. V případě, že by Rosatom byl připuštěn do tendru na dostavbu druhého bloku jaderné elektrárny Dukovany a vyhrál by, mohlo by to pro Českou republiku znamenat, že nedemokratické Rusko, by se stalo dodavatelem jaderného paliva na následující léta, možná i desetiletí v situaci, kdy jaderná energetika bude mít čím dál tím větší podíl na výrobě elektřiny v ČR.

Tato práce poskytuje cenné poznatky o tom, jak fungovalo prosazování ruské státní společnosti Rosatom v České republice. Práce nastínila, jakým způsobem a prostřednictvím kterých firem a českých představitelů se Rosatom snažil ovlivnit průběh vyjednávání o tendru. Ve srovnání s jinými dostupnými zdroji je tato práce inovativní díky unikátním vhledům získaným od respondentů, kteří se aktivně podíleli na procesu vyjednávání nebo jej pozorovali z akademické nebo neziskové sféry. Dosud existuje jen málo komplexních akademických studií, které by se podrobně zabývaly problematikou Rosatomu v České republice. Tento fakt činí tuto práci hodnotným příspěvkem k dalšímu výzkumu v této oblasti.

Navzdory všem omezením tato práce přispívá k hlubšímu porozumění roli jaderné energetiky v globální politice a zahraničních vztazích Ruska a může pomoci dalším výzkumníkům v jejich činnosti. Práce může sloužit jako stavební kámen pro další výzkum zaměřený na instrumentalizaci Rosatomu v zahraniční politice. Jedním z takových využití může být například komparace České republiky s Maďarskem, jelikož se česká strana snažila prosadit podobný přístup k výběrovému řízení. Dalším možným výzkumem by mohla být komparace se státy mimo EU, kde Rosatom vede své projekty, jako jsou například africké nebo asijské země, Čína nebo Turecko. Tato komparace by mohla obohatit porozumění mezinárodním aspektům ruské jaderné politiky a jejího vlivu na globální energetické trhy.

Bibliografie

„About us“. *CSSI*. Staženo 19.1.2023. <https://www.csis.org/about>.

„Aliance české energetiky a Rosatom podepsaly dohodu o spolupráci“. *O energetice*. Staženo 3.7.2024. <https://oenergetice.cz/rychle-zpravy/aliance-ceske-energetiky-a-rosatom-podepsaly-dohodu-o-spolupraci>.

„Analytik: Šance na dokončení tendru na Dukovany se vyloučením Rosatomu sníží“. *O energetice*. Staženo 11.7.2024. <https://oenergetice.cz/jaderne-elektrarny/analytik-sance-na-dokonceni-tendru-na-dukovany-se-vyloucenim-rosatomu-snizi>.

„ČEZ uvedl, že rozumí rozhodnutí vlády vyřadit z tendru na Dukovany Rosatom“. *O energetice*. Staženo 20.7.2024. <https://oenergetice.cz/jaderne-elektrarny/cez-uedl-ze-rozumi-rozhodnuti-vlady-vyradit-z-tendru-na-dukovany-rosatom>.

„Jaderné palivo do Dukovan bude od příštího roku dodávat americký Westinghouse“. *O energetice*. Staženo 29.5.2024. <https://oenergetice.cz/elektrarny-cr/jaderne-palivo-do-dukovan-bude-od-pristihoro-ku-dodavat-americky-westinghouse>.

„Jednosměrný Ruský Tunel: Možné Svěření Stavby Nových Jaderných Zdrojů Rusku Jako Největší Hrozba Pro Suverenitu Státu v Polistopadové Historii České Republiky“. *European Values* (2020): 1–15. Staženo 24.6.2024. https://europeanvalues.cz/wp-content/uploads/2020/11/JEDNOSMERNY_RUSKY_TUNEL.pdf.

„Margarita Balmaceda, Ph.D.“. *Seton Hall University*. Staženo 29.7.2024. <https://www.shu.edu/profiles/margaritabalmaceda.html>.

„Nettransparentní projekt rozšíření jaderné elektrárny Dukovany“. *Transparency International*. Staženo 10.7.2024. <https://www.transparency.cz/kauzy/nettransparentni-projekt-dostavby-jaderne-elektrarny-dukovany/>.

„Nuclear Power in Czech Republic“. *World Nuclear Association*. Naposledy upravené 23. červenec 2024. Staženo 20.5.2024. <https://world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-a-f/czech-republic>.

„Organizace: ČR musí zvýšit podíl obnovitelných zdrojů do roku 2030 na 33 pct“. *O energetice*. Staženo 23.3.2024. <https://oenergetice.cz/obnovitelne-zdroje/organizace-cr-musi-zvysit-podil-obnovitelnych-zdroju-do-roku-2030-na-33-pct>.

„Rešerše: Proměny mixů výroby elektřiny“. *Fakta o klimatu*. Staženo 23.3.2024. <https://faktaoklimatu.cz/studie/2023-reserse-transformace-mixu#CZE>.

„Rosatom Group“. Rosatom.ru. Staženo 28.5.2024. <https://www.rosatom.ru/en/rosatom-group/>.

„State Atomic Energy Cooperation Rosatom“. *NTI*. Staženo 28.5.2024. <https://www.nti.org/education-center/facilities/state-atomic-energy-cooperation-Rosatom/>.

„Státní energetická koncepce České republiky“. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* (12/2014): 1–145. Staženo 20.5.2024. <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/52841/60959/636207/priloha006.pdf>.

„Škoda JS“. *Czech Power Industry Alliance*. Staženo 10.7.2024. <https://www.cpia.cz/skoda-js/>.

„Usnesení vlády České republiky“. *Vláda České republiky*. Staženo 10.4.2024. <https://www.mpo.gov.cz/assets/cz/energetika/jaderna-energetika-a-nove-jaderne-zdroje/rozvoj-novych-jadernych-zdroju/2021/4/IHOAC2AAUMDS.pdf>.

„V účinnost vstoupí Lex Dukovany, z dostavby Dukovan vyloučí ruské a čínské firmy“. *O energetice*. Staženo 4.7.2024. <https://oenergetice.cz/jaderne-elektrarny/v-ucinnost-vstoupi-lex-dukovany-z-dostavby-dukovan-vylouci-ruske-a-cinske-firmy>.

Aalto, Pami. "Russian Energy Diplomacy." In *Encyclopedia of Mineral and Energy Policy*, edited by Guenter Tiess, Tapan Majumder, and Peter Cameron. Berlin: Springer, 2016. https://doi.org/10.1007/978-3-642-40871-7_120-1.

Adeli, S. M Hossein. „The Contribution of Energy Diplomacy to International Security; with Special Emphasis on Iran“. *Iranian Review of Foreign Affairs* 1, č.3 (léto 2010): 58–95. Staženo 4.5.2024. https://ciaotest.cc.columbia.edu/journals/irfa/v1i2/f_0021944_18127.pdf.

Alsarhan, Kalaf Ghaleb. „Energy power in Foreign Policy – A Theoretical Approach“. *Human and Science* 49, č.5 (2022): 561–570. Staženo 25.4.2024. <https://dsr.ju.edu.jo/djournals/index.php/Hum/article/view/2778/370>.

Baldwin, David A. *Economic Statecraft* (Princeton: Princeton University Press, 2020).

Bartuška, Václav. Zvláštním zmocněncem pro otázky energetické bezpečnosti, Ministerstvo zahraničních věcí ČR. V osobním rozhovoru s autorem, 24.5.2024 (nepublikované interview).

Beneš, Vít a Petr Drulák, eds. *Metodologie výzkumu politiky* Praha: Sociologické nakladatelství, 2019.

BIS. „Výroční zpráva 2020“. *Bezpečnostní informační služba* (2020): 1–36. Staženo 14.5.2024. <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocnizpravy/2020-vz-cz-2.pdf>.

BIS. „Výroční zpráva 2021“, *Bezpečnostní informační služba* (2021): 3–31. Staženo 14.5.2024. <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocnizpravy/2021-vz-cz-2.pdf>.

Drábová, Dana. Předsedkyně SÚJB. Ve videorozhovoru s autorem, 21. června 2024 (nepublikované interview).

Elite Capture and Corruption of Security Sectors Working Group. „Elite Capture and Corruption of Security Sectors“. *United States Institute of Peace* (únor 2023): 1–186. Staženo 23.4.2024, <https://www.usip.org/publications/2023/02/elite-capture-and-corruption-security-sectors>.

Galeotti, Mark. *The Weaponisation of Everything*. London, Yale University Press, 2023.

Havlíček, Pavel. Analytik, Asociace pro mezinárodní otázky. videorozhovor s autorem, 6. květen 2024 (nepublikované interview).

Interview s anonymem. 9. květen 2024 (Chráněný zdroj).

Jirušek, Martin. a Vlček, Tomáš. Energy Security in Central and Eastern Europe and the Operations of Russian State-Owned Energy Enterprises“. *MUNI Space*. <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/790>.

Jirušek, Martin. Odborný asistent – Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií, MUNI. ve videorozhovoru. 13. květen 2024 (nepublikované interview).

Knápek, Jaroslav. „Energy without Russia: The Consequences of the Ukraine war and the EU Sanctions on the Energy Sector in Europe“. *Friedrich Ebert Stiftung* (2023):1–8. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/20581.pdf>.

Kohlenberg, Nathan. „Over a barrel: Energy Exports as a Political Weapon“. *GMF* (leden 2020). Staženo 20.5.2024. <https://securingdemocracy.gmfus.org/energy-as-a-weapon-nord-stream/>.

Kopecký, Josef. „Vláda vyloučila Rosatom z možnosti stavět nový blok v Dukovanech“. *iDnes.cz*. Staženo 10.7.2024. https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/jednani-vlady-vybuch-vrbetice-rusko-gru-tendr-dukovany-bis.A210419_060404_domaci_kop.

Korteweg, Rem. „Energy as a tool of foreign policy of authoritarian states in particular Russia“. *Policy Department for External Relations* (duben 2018): 1–43. Staženo 25.4.2024.

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603868/EXPO_STU\(2018\)603868_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603868/EXPO_STU(2018)603868_EN.pdf).

Krátka Špalková, Veronika et al. „Mapování aktérů a narativů o vrbětické kauze v českém a slovenském informačním prostoru“. *Evropské Hodnoty* (2023): 5–42. Staženo 10.7.2024. https://europeanvalues.cz/wpcontent/uploads/2023/09/REPORT_cz_Mapovani_akteru_a_narativu_o_Vrbeticke_kauze_v_ceskem_a_slovenskem_informacnim_prostoru-update-2.pdf.

Kubátová, Zuzana. „Rosatom: Vše mimo jaderný ostrov Dukovan můžou dodat české a evropské firmy“. *Seznam Zprávy*, Staženo 12.4.2024. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/Rosatom-cast-novych-dukovan-muzou-dodat-ceske-nebo-evropske-firmy-129762>.

Laryš, Martin a Svoboda, Karel. „Delegation of Economic Statecraft to Private Enterprises: Russia, China, and Turkey in Africa“. *International Studies Review* (2024): 1–21. Staženo 24.3.2024. <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1093/isr/viae009>.

Laryš, Martin. „Incentive-oriented economic statecraft by Russia in the nuclear energy sector of democratic countries“. *Eurasian Geography and Economics*. (11. dubna 2023): 1–15. Staženo 24.3.2024. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15387216.2023.2202174>.

Laryš, Martin. Výzkumný pracovník, Ústav mezinárodních vztahů. Videorozhovor s autorem, 21. května 2024 (nepublikované interview).

Lukáč, Petr. „Rosatom je nahraditelný, jeho vyřazení tendr na blok v Dukovanech zjednoduší, říká Dana Drábová“. *Aktuálně.cz*. Staženo 15.7.2024. <https://archiv.hn.cz/c1-66911990-rosatom-je-nahraditelný-jeho-vyrazeni-tendr-na-blok-v-dukovanech-zjednodusi-rika-dana-drabova>.

Magdoňová, Jana. „Rosatom se nezúčastní tendru na Dukovany samostatně ani v konsorciu. Brání mu tři pojistky“. *iRozhlas.cz*. Staženo 11.1.2024. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/Rosatom-rusko-jaderna-elektrarna-dukovany-zadavaci-dokumentace-pojistky-cez_2105050706_dok.

Mankoff, Jeffrey. „With Friends Like These: Assessin Russian Influence in Germany“. *Center for Strategic and International Studies CSIS* (2020): 12–19. Staženo 23.4.2024, <https://www.jstor.org/stable/resrep25324.5>.

Marčík, František. „Plan for completion of the Dukovany nuclear power plant continues to pose a security threat“. *Heinrich Böll Stiftung*. Staženo 19. 1. 2023. <https://cz.boell.org/en/2021/06/14/plan-completion-dukovany-nuclear-power-plant-continues-pose-security-threat>.

Moshenets, Ihor. „Can the EU and US end their dependence on Russia’s nuclear energy industry?“. *Energypost*. Staženo 28.5.2024. <https://energypost.eu/can-the-eu-and-us-end-its-dependence-on-russias-nuclear-energy-industry/>.

Osička, Jan a Filip Černoč. „Anatomy of a black sheep: The roots of the Czech Republic’s pro-nuclear energy policy“. *Energy Research & Social Science* (únor 2017): 9–13. Staženo 5.5.2024. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2214629617300476?via%3Dihub>.

Sequens, Edvard a Žaneta Gregorová. „The Czech Nuclear Republic“. *Heinrich Böll Stiftung* (duben 2021). Staženo 4.5.2024. <https://eu.boell.org/en/2021/04/26/czech-nuclear-republic>.

Schulzová, Helena. „Trade and energy – the conflict’s limited impact on the Czech economy“. v „Diverging Voices, Converging Policies: The Visegrad States’ Reactions to the Russia-Ukraine Conflict“. *Heinrich Böll Stiftung* (2015): 37–50.

Sonmez, A. Sait a Sedat Cobanoglu. „The Use of Energy Resources as Foreign Policy Tools: The Russian Case“. *European Scientific Journal* 12, č.11 (duben 2016): 78-110, Staženo 24.3.2024, <https://eujournal.org/index.php/esj/article/view/7249>.

Soukup, Ondřej a Kirill Ščeblynkin. „Američané uvalili sankce na první českou firmu. Škoda JS má problém kvůli Rusku“. *Aktuálně.cz*. Staženo 29.6.2024. <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/americane-uvalili-sankce-na-prvni-ceskou-firmu-skoda-js-ma-p/r~80b42fde70e611e68d00002590604f2e/>.

Sukhodolia, Oleksandr. „Energy Weapon in a Geopolitical Strategy of Russia“. *NISS* (2020): 1–49. Staženo 25.4.2024 https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-12/energy-weapon-english-dopovid_0.pdf.

Svoboda, Karel. „Rosatom and the Czech Nuclear Dilemma: The Case of Economic Statecraft or a Business Expansion?“. *Conference: Geopolitics of Energy* (červen 2021): 1–13. Staženo 4.7.2024. https://www.researchgate.net/publication/352815999_Rosatom_and_the_Czech_Nuclear_Dilemma_The_Case_of_Economic_Statecraft_or_a_Business_Expansion.

Szabó, András, Matej Gašparovič, Eva Čápková, a Eva Kubaniová. „THE NUCLEAR INFLUENCE. HOW RUSSIA ACTS ON THE CENTRAL EUROPEAN ENERGY MARKET“. *Vsquare*, 20. březen 2020. <https://vsquare.org/the-nuclear-influence-how-russia-acts-on-the-central-european-energy-market/>.

Szulecki, Kacper a Indra Overland. „Russian nuclear diplomacy and its implications for energy security in the context of the war in Ukraine“. *Nature Energy* (únor 2023): 413–421. Staženo 2.5. 2024. <https://www.nature.com/articles/s41560-023-01228-5>.

Tomeš, Michal. „Vyloučení Rosatomu prodraží Dukovany, obává se Havlíček. Není to soutěž na nákup rohlíků do fabriky, oponuje Míl“. *Deník N*. Staženo 19.7.2024. <https://denikn.cz/607822/vylouceni-rosatomu-prodrazi-dukovany-obava-se-havlicek-neni-to-soutez-na-nakup-rohliku-do-fabriky-oponuje-mil/>.

Tramba, David. „Případ Rosatom. Nabízí solidní technologii, ale za cenu nezdravých politických a byznysových vazeb na Moskvu“. *Ekonomický deník*. Staženo 12.4.2024. <https://ekonomickydenik.cz/pripad-Rosatom-nabizi-solidni-technologie-ale-za-cenu-nezdravych-politickych-a-byznysovych-vazeb-na-moskvu/>.

World Nuclear News. „Dukovany pre-qualification round announced“. *World Nuclear News*. Staženo 24.3.2024. <https://www.world-nuclear-news.org/Articles/Dukovany-pre-qualification-round-announced>.

Zákon o opatření k přechodu České republiky k nízkouhlíkové energetice a o změně zákona č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie, ve znění pozdějších předpisů. <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=191923&pdf=1>.

Zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění účinném k 01.10.2016.

ZÁVĚREČNÉ TEZE MAGISTERSKÉ PRÁCE NMTS

Závěrečné teze student odevzdává ke konci Diplomního semináře III jako součást magisterské práce a tyto teze jsou spolu s odevzdáním magisterské práce do SIS předpokladem udělení zápočtu za tento seminář.

Jméno:
Filip Sidó

E-mail:
23262731@fsv.cuni.cz

Specializace (uved'te zkratkou)*:
RES

Semestr a školní rok zahájení práce:
ZS 2022/2023

Semestr a školní rok ukončení práce:
LS 2023/2024

Vedoucí diplomového semináře:
Mgr. Daniela Kolenovská, Ph.D.

Vedoucí práce: PhDr. Jan Šír, Ph.D.

Název práce:
Rosatom jako nástroj ruské zahraniční politiky: případ České republiky

Charakteristika tématu práce (max 10 řádek):
Práce se věnuje ruské státní společnosti Rosatom a jeho využití v ruské zahraniční politice a to především ve vztazích s Českou republikou. Rosatom se snažil skrz české politiky a průmyslové společnosti ovlivnit tendr na

<p>výstavbu druhého bloku jaderné elektrárny Dukovany, což by Rusku umožnilo přístup k citlivému sektoru České republiky a vyvíjet tak tlak na českou vládu, případně ovlivňovat její politiku. Práce také poukazuje na možná rizika případného vítězství Rosatomu v tendru a objasňuje, proč byl některými aktéry Rosatom upřednostňován a prosazován před západními společnostmi.</p>
<p>Vývoj tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek): Od zadání práce došlo k lehké změně hypotézy a výzkumné otázky. Práce se více zaměřovala na dosažení cíle práce než na vyvrácení či potvrzení hypotézy. Byl rozčiřen teoretický rámec o "Economic Statecraft" a "Elite Capture".</p>
<p>Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu): Úvod Metodologie Teoretický rámec Historie jaderné energetiky v ČR Co je to Rosatom Tender na dostavbu nových bloků jaderné elektrárny Dukovan Hlavní aktéři prosazování Rosatomu Závěr Bibliografie</p>
<p>Hlavní výsledky práce (max. 10 řádek): Na základě rozhovorů a získaných dat bylo dokázáno, že Rosatom k prosazování svého vlivu v České republice využíval síť etablovaných českých firem a politiků, které využíval proto, aby zvítězil v tendru o jadernou elektrárnu Dukovany. Mezi tyto aktéry patřil tehdejší prezident Miloš Zeman, tehdejší vicepremiér Karel Havlíček a zástupci průmyslových společností, které by se podíleli na možné výstavbě JE Dukovan. Rusko tedy využívá Rosatom jako nástroj zahraniční politiky k prosazování svého vlivu.</p>
<p>Prameny a literatura (výběr nejpodstatnějších): Dana Drábová (Předsedkyně SÚJB), ve videorozhovoru s autorem, 21. června 2024 (nepublikované interview). Martin Jirušek (Odborný asistent – Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií, MUNI), ve videorozhovoru, 13. květen 2024 (nepublikované interview). Interview s anonymem, 9. květen 2024 (Chráněný zdroj). Pavel Havlíček (Analytik, Asociace pro mezinárodní otázky), videorozhovor s autorem, 6. květen 2024 (nepublikované interview). Václav Bartuška (Zvláštním zmocněncem pro otázky energetické bezpečnosti, Ministerstvo zahraničních věcí ČR), v osobním rozhovoru s autorem, 24.5.2024 (nepublikované interview). Martin Laryš (Výzkumný pracovník, Ústav mezinárodních vztahů), videorozhovor s autorem, 21. května 2024 (nepublikované interview). BIS. „Výroční zpráva 2020“. Bezpečnostní informační služba (2020): 1–36. Staženo 14.5.2024. https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2020-vz-cz-2.pdf. BIS. „Výroční zpráva 2021“, Bezpečnostní informační služba (2021): 3–31. Staženo 14.5.2024. https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2021-vz-cz-2.pdf. Baldwin, David A. Economic Statecraft (Princeton: Princeton University Press, 2020). Laryš, Martin a Svoboda, Karel. „Delegation of Economic Statecraft to Private Enterprises: Russia, China, and Turkey in Africa“. International Studies Review (2024): 1–21. Staženo 24.3.2024. https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1093/isr/viae009. Szulecki, Kacper a Indra Overland. „Russian nuclear diplomacy and its implications for energy security in the context of the war in Ukraine“. Nature Energy (únor 2023): 413–421. Staženo 2.5. 2024. https://www.nature.com/articles/s41560-023-01228-5.</p>
<p>Etika výzkumu:** Všichni účastníci rozhovorů udělili souhlas s použitím jejich citací a informací v této diplomové práci. Byl jim poskytnut dokument týkající se GDPR, který je informoval o tom, že jejich data budou zpracována v souladu s pravidly etiky výzkumu a že nebudou použita nikde jinde než v této diplomové práci. Tento postup zajišťuje ochranu osobních údajů a zachování důvěrnosti získaných informací. Jeden z respondentů požádal o kompletní anonymizaci, a proto jsou veškeré informace týkající se tohoto rozhovoru prezentovány bez identifikace konkrétní osoby, aby byla zajištěna ochrana respondentovy identity a zvýšila ochotu účastnit se výzkumu, zejména</p>

u citlivých témat, jako je toto.		
Jazyk práce: čeština		
Podpis studenta a datum		
Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		
Vedoucí specializace		
Garant programu		

* BAS – Balkánská a středoevropská studia; ES – Evropská studia; NRS – Německá a rakouská studia; RES – Ruská a eurasijská studia; SAS – Severoamerická studia; ZES – Západoevropská studia.

** Pokud je to relevantní, tj. vyžaduje to charakter výzkumu (nebo jeho zadavatel), data, s nimiž pracujete, nebo osobní bezpečnost vaše či dalších účastníků výzkumu, vysvětlete, jak zajistíte dodržení, resp. splnění těchto etických aspektů výzkumu: 1) informovaný souhlas s účastí na výzkumu, 2) dobrovolná účast na výzkumu, 3) důvěrnost a anonymita zdrojů, 4) bezpečný výzkum (nikomu nevznikne újma).